

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра прикладної лінгвістики

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

 Ніна ФІЛІПОВА

«25» червня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

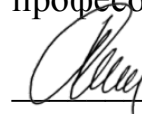
**на тему: Укладання електронного навчального термінологічного
словника для самостійної роботи з курсу «Теорія і практика науково-
технічного перекладу»**

Виконала: студентка 4521 групи

 Кравченко П. В.

Керівник роботи:

кандидат філол. наук, доцент,
професор НУК

 Філіппова Н. М.

Миколаїв – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.....	10
1.1. Передісторія виникнення перекладу.....	10
1.2. Розвиток українського перекладознавства	15
1.3. Основні поняття перекладознавства як науки.....	20
1.4. Огляд визначень поняття «переклад».....	27
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ТА ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ.....	34
2.1. Визначення поняття «термін».....	34
2.2. Підходи до визначення поняття «навчальний термінологічний словник».....	38
2.3. Принципи відбору лексики для навчального термінологічного словника (НТС).....	43
2.4. Особливості використання фреймової моделі для систематизації терміносистеми.....	46
2.5. Лінгвістична характеристика словника «Електронний навчальний термінологічний словник для самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія і практика науково-технічного перекладу».....	52
2.5.1. Етимологічний аналіз термінів.....	53
2.5.2. Структурна характеристика термінологічного словника.....	54
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМУВАННЯ ТА УКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА.....	61

3.1. Основна триада розробки веб-сайту та вибір платформи.....	61
3.2. Стратегії та методи розробки сучасного веб-сайту.....	71
3.3. Тестування та хостинг веб-сайту.....	78
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

Анотація. Кваліфікаційну роботу присвячено розробці електронного навчального термінологічного словника для самостійної роботи студентів при опануванні курсу «Теорія і практика науково-технічного перекладу», призначеного для використання студентами. Розділ 1 присвячено історії перекладознавства, де подано огляд розвитку теорії та практики перекладу з античних часів до сьогодення з акцентом на ключову роль перекладу в культурних обмінах і технологізації процесу, а також історичне формування перекладознавства в Україні під впливом східноєвропейських і західних культурних традицій. Розділ 2 сфокусовано на теоретичних засадах перекладу, включно з детальним вивченням понять «термін» і «терміносистема», методологією їхнього визначення, класифікацією та структуруванням для створення термінологічної бази, а також аналізом функцій термінологічного словника як важливого інструменту для фахівців у галузі перекладу. Розділ 3 повністю присвячено практичній розробці електронного навчального словника, опис процесу проектування та реалізації, включаючи вибір технологій, розробку програмного забезпечення та створення користувацького інтерфейсу. Особливу увагу приділено інноваційним функціям словника, таким як система автоматичного оновлення термінів та інтерактивні елементи пошуку, що робить словник зручним та ефективним для навчання. Результати роботи представлено у формі прототипу довідника, що містить основні терміни перекладознавства з визначеннями, корисними для самостійного вивчення дисципліни «Теорія і практика науково-технічного перекладу».

Ключові слова: *переклад, перекладознавство, науково-технічний переклад, електронний навчальний термінологічний довідник, термін, терміносистема, автоматизація перекладу, інновації у перекладі, веб-сайт, триада веб-розробки.*

Annotation. The qualification work is devoted to the development of an electronic learning dictionary for scientific and technical translation intended for use by students. The first section is devoted to the history of translation studies, which provides an overview of the development of translation theory and practice from ancient times to the present, with an emphasis on the key role of translation in cultural exchanges and the technologicalisation of the process, as well as the historical formation of translation studies in Ukraine under the influence of Eastern European and Western cultural traditions. The second section focuses on the theoretical foundations of translation, including a detailed study of the concepts of "term" and "terminology system", the methodology of their definition, classification and structuring to create a terminology base, as well as an analysis of the functions of a terminology dictionary as an important tool for translation professionals. The third section is fully devoted to the practical development of an electronic learning dictionary, describing the design and implementation process, including the choice of technologies, software development and user interface creation. Particular attention is paid to the innovative features of the dictionary, such as the system of automatic updating of terms and interactive search elements, which makes the dictionary convenient and effective for learning. The results of the work are presented in the form of a prototype reference book containing the main terms of translation studies with definitions useful for independent study of the discipline "Theory and Practice of Scientific and Technical Translation".

Key words: *translation, translation studies, scientific and technical translation, electronic learning glossary, term, terminology system, translation automation, translation innovations, website, web development triad.*

ВСТУП

Тематика. Теорія перекладу пройшла значний шлях розвитку, починаючи від стародавніх часів, коли вона служила мостом між різними культурами та цивілізаціями, до сьогодні із застосуванням сучасних технологій та теоретичних підходів. Цей розвиток не лише відображає зміни в мовних та культурних взаємодіях, а й показує еволюцію поглядів на переклад, його цілі та методи. В Україні перекладознавство має свою унікальну історію, формуючись під впливом східноєвропейських та західних культурних традицій. Це сприяло формуванню національної ідентичності та розвитку української мови. Глибоке вивчення перекладознавства в контексті України дозволяє краще зрозуміти його унікальні особливості та здобутки, які визначають сучасний стан цієї дисципліни в країні.

Актуальність. У наш час, коли глобалізація та технологічні інновації відіграють ключову роль у науці та освіті, зростає попит на фахівців у галузі науково-технічного перекладу. Якість та ефективність перекладацької роботи тісно пов'язані з професійною підготовкою та доступом до спеціалізованих інструментів. Тому створення цього електронного навчального словника для індивідуального використання студентами в цій галузі стає особливо важливим.

Такий словник є додатковим ресурсом для самостійного навчання, а тому дозволить підвищити ефективність і якість навчання студентів і надасть їм необхідну підтримку у вивченні та практиці науково-технічного перекладу. Регулярне оновлення та розширення словникової бази гарантує актуальність матеріалу та його відповідність сучасним вимогам у цій спеціалізованій галузі.

Мета цієї кваліфікаційної роботи – розробити електронний інструмент, що містить спеціалізовану терміни та їх визначення; надати студентам простий у використанні та доступний електронний ресурс, який

відповідатиме їх освітнім потребам та сприятиме їхньому професійному розвитку в цій сфері.

Завдання:

- визначити значення поняття «термін» дослідити його походження та застосування;
- вивчити концепцію поняття «терміносистема», зрозуміти її структуру та характерні риси;
- визначити поняття «термінологічний словник», розглянути його основні завдання та різновиди;
- зробити огляд історії перекладознавства, визначити її найважливіші етапи розвитку;
- провести структурно-лексичний аналіз термінів;
- розробити автоматизований навчальний термінологічний словник, визначити базові інтерактивні елементи та можливості пошуку.

Об'єкт дослідження – це укладання термінологічної бази для навчального словника.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти розробки та застосування електронного навчального термінологічного словника «Теорія і практика науково-технічного перекладу».

Теоретична новизна цієї роботи полягає у створенні інноваційного електронного навчального термінологічного словника для студентів з дисципліни «Теорія та практика науково-технічного перекладу». На сьогоднішній день, незважаючи на наявність методологій для розробки подібних словників, відсутній їх повністю реалізований приклад, що надає цій роботі особливої актуальності.

Практична новизна цієї роботи полягає у створенні унікального електронного навчального словника для курсу «Теорія та практика науково-

технічного перекладу», який є першим такого роду ресурсом. Словник відрізняється інтегрованими технологічними новаціями, що сприяють підвищенню якості освітнього процесу. Особливу увагу приділено розробці функцій для автоматичного оновлення та управління контентом, що забезпечує його гнучкість та здатність адаптуватися до нових термінів та методів перекладу.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів (перший розділ містить чотири підрозділи, другий розділ – п'ять підрозділів, підрозділ 2.5 додатково містить два пункти, третій розділ складається з трьох підрозділів), висновків, списку використаних джерел та додатків.

У Розділі 1 «Історичні та теоретичні аспекти перекладознавства» представлена історія розвитку перекладу, починаючи з давніх часів, проводиться аналіз ключових концепцій у галузі перекладознавства, з акцентуванням на їх розвиток та сучасне розуміння, наводиться історичний огляд українського перекладознавства, що охоплює основні етапи та видатних діячів, представлені різні трактування терміну «переклад».

Розділ 2 «Концептуальні основи та лінгвістичний аналіз навчальних термінологічних словників» сфокусований на роз'ясненні та аналізі поняття «термін» з різних теоретичних позицій, обговорюються різні підходи до визначення «навчального словника», включаючи його характеристики та функції, вивчаються принципи підбору лексики для термінологічного навчального словника, з упором на методи визначення та класифікації термінів.

Розділ 3 «Програмування та укладання електронного навчального термінологічного словника» повністю присвячено створенню електронного навчального словника: детально описано структуру словника, його ключові особливості та функціональні можливості; обговорюються технології, методи

збору та організації даних, що застосовуються, а також способи інтеграції інтерактивних елементів.

Матеріалом для цієї роботи слугували наукові статті із різних ресурсів, включаючи академічні журнали та публікації, які визначають основну проблематику теорії та методах перекладу, зокрема, українського перекладознавства, спеціалізовані навчальні підручники та посібники з перекладознавства та лінгвістики, а також електронні бази даних та інформаційні ресурси, пов'язані з науково-технічним перекладом. Для створення результативної вибірки було відібрано 100 ключових термінів, що, на наш погляд, відображають останні тенденції та методології у сфері науково-технічного перекладу. Основою для аналізу послужила фреймова методика, яка дозволяє структурувати та систематизувати інформацію, виділити ключові концепції та взаємозв'язки між термінами, тим самим забезпечуючи глибше розуміння предметної області.

Апробація. Результати дослідження були представлені на 20 Всеукраїнській науково-методичній конференції «Прикладна лінгвістика: проблеми і рушення – 2024» у вигляді статті під назвою «Інноваційні підходи до вивчення теорії та практики перекладу: створення електронного навчального термінологічного словника».

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

1.1. Передісторія виникнення перекладу

Перекладознавство, як теорія і практика, має довгу історію, що налічує тисячоліття. Загальна історія перекладу, тобто така історія, яка охоплювала б матеріал усіх мов, усіх літератур, усіх часів, не написана, і подібне дослідження стало б, звичайно, незрівнянно більш трудомістким і зажадало б більшої ретельності, ніж наявні книжки із «загальної історії літератури». Є лише окремі монографії – книжки та статті, присвячені перекладам на ту чи іншу мову в певну епоху, перекладам творів того чи іншого автора, діяльності окремих видатних перекладачів. Дуже багато чого ще не досліджено в цій галузі, а досліджене вивчено далеко нерівномірно.

Переклад завжди відігравав ключову роль в інтеракції між культурами. У давні часи, коли цивілізації лише починали вступати в контакт одна з одною, переклад слугував мостом, що дозволяв обмінюватися ідеями та знаннями. Якщо говорити про короткий огляд історії перекладу, тоді можна умовно поділити її на наступні етапи:

- а) переклад періоду давнього Єгипту та Месопотамії;
- б) переклад періоду грецької культури;
- в) переклад епохи Середньовіччя;
- г) друкарська революція;
- д) переклад XX століття;
- ж) перша чверть XXI століття – епоха машинного перекладу.

На першому етапі переклад був інструментом дипломатії, релігійного об'єднання та наукового пошуку. Релігійні тексти, такі як молитви та ритуали, були перекладені для забезпечення їх зрозуміння різними етнічними групами,

що складали давні імперії. Також важливим було передавання наукових ідей, особливо в астрономії, медицині та математиці. Перші історичні докази перекладу згадуються III тисячоліттям до н. е. Це асуанські тексти, де вказується, що єгиптяни мали перекладачів від імені князів Єлефантини. Також у III тисячолітті до н. в Ассирії, в бібліотеці було знайдено глиняні таблички з перекладами, що свідчить про цю діяльність ще в найдавніші часи.

Окремо треба підкреслити значну роль перекладацької діяльності в Хетській державі, яка існувала в XVIII—XII ст. до н.е. в центральній частині Малої Азії. Здійснювалися також переклади з інших мов, зокрема аккадської та шумерської, про що свідчать тексти та словники, виявлені в архіві клинопису поблизу турецького села Боказкой. У спеціальній літературі вказувалося, що вони виконували різні види легенд (дослівні, міжрядкові, вільні, перекази). У деяких перекладах з шумерської та аккадської мов дослідники відзначають прагнення до літературної обробки тексту перекладу.

На другому етапі особливо виділяється значення перекладу у грецькій культурі, яка була найвпливовішою в античному світі, саме тому переклад творів з грецької мови на латину мав величезне значення для Римської імперії. Ці тексти, як-то твори Аристотеля, Платона та інших, формували основу освітньої програми і стали джерелом натхнення для римських вчених і філософів. Історія перекладу в Греції починається в давнину і відіграє важливу роль у поширенні грецької культури і науки.

Що стосується давньоримської культури, то вона містить систематичний переклад грецької культурної спадщини. У II столітті до нашої ери знання грецької мови було обов'язковим для представників римської знаті. Це означало, що вони були освіченими і мали досить високий статус у римському суспільстві. Перекладачами в дипломатичних і культурних контактах з греками були найвпливовіші громадяни Риму. Так

сформувалася традиція комунікативного перекладу, а трохи згодом і художнього, який виконувався лише з грецької мови.

На третьому етапі Ісламська імперія взяла на себе роль опіки над античними знаннями. Університети в Багдаді, Кордові та інших містах зберігали та вивчали тексти античних авторів, а також здійснювали переклади санскритських, перських та інших творів.

Четвертий етап, а саме друкарська революція в XV столітті призвела до того, що книги стали доступнішими, а значення перекладу зростало. Це стало основою для Ренесансу, коли античні ідеї знову стали популярними в Європі.

Передостанній етап розвитку перекладу у XX столітті приніс із собою нові виклики та можливості для переклада. З розвитком технологій, глобалізацією та зростанням міжнародного співробітництва стало ясно, що переклад – це не лише про мови, але й про культурні, соціальні та історичні контексти. Сучасні перекладачі стали мостом між культурами, допомагаючи людям розуміти один одного на глибшому рівні. До 1950-х років ця галузь мала обмежений обсяг досліджень, але вже тоді вона відігравала важливу роль у взаєморозумінні між різними культурами і мовами. До середини 20 століття спеціалісти, які займалися перекладом, в основному, фокусувалося на лінгвістичних та філологічних аспектах перекладу. Із зростанням міжнародних контактів і розвитком технологій з'явилися нові вимоги до перекладачів, спонукавши до розвитку теоретичних підходів до перекладознавства [47, с. 14].

Зростання масштабів перекладацької діяльності та її значення привертає увагу науковців. Протягом усієї багатовікової історії перекладу робилися спроби зрозуміти цей процес, виявити його основні причини, що викликають труднощі при його здійсненні, розробити принципи і рекомендації, якими перекладачі могли б керуватися у своїй роботі. Але лише з середини 20 ст. переклад стає предметом комплексного наукового

дослідження. Саме в цей період починають створюватися перші теоретичні моделі процесу перекладу, описуються ті аспекти цього процесу, які визначатимуть його своєрідність і відрізнятимуть від інших видів мовно-літературної діяльності [51, с. 11-19].

Останній наразі етап – історія перекладу в 21 столітті, що тісно пов'язана з розвитком технологій машинного перекладу, що значно змінило цю галузь. З початку століття, завдяки поліпшенню обчислювальних потужностей і розвитку алгоритмів штучного інтелекту, машинний переклад зробив величезний стрибок уперед.

Історія машинного перекладу нараховує понад 50 років. Протягом цього часу відбулося кілька етапів розвитку систем машинного перекладу – від початкових програм, які обмежувалися ресурсами перших поколінь універсальних комп'ютерів, до сучасних комерційних продуктів, які використовують потужні ресурси серверів і персональних комп'ютерів, включаючи ПК, де можна встановлювати кишенькові словники, а також комп'ютерні мережі.

Машинний переклад почався з використання правил, заснованих на перекладі, коли перекладачі програмували лінгвістичні правила та словники в комп'ютери. Ці системи аналізували тексти, застосовуючи розроблені правила для структурування речень і перекладу їх цільовою мовою. Лінгвісти і перекладачі розробляли великі правила для граматики, синтаксису і морфології, які програма потім використовувала для аналізу вихідного тексту і його перетворення в текст цільовою мовою. Ці правила були надзвичайно складними і вимагали глибокого розуміння обох мов.

З переходом до статистичного машинного перекладу наприкінці 20 століття, фокус змістився на аналіз двомовних корпусів текстів для виявлення статистичних закономірностей. Статистичний машинний переклад працює на основі аналізу великих обсягів двомовних текстів – так званих паралельних

корпусів. Системи SMT «вчать» на цих текстах, визначаючи, які слова, фрази та речення в одній мові відповідають їхнім перекладам в іншій. Істотним проривом у SMT стало впровадження фразового перекладу, коли системи почали враховувати переклад цілих фраз, а не окремих слів. Це дало змогу поліпшити якість перекладу, оскільки контекст фрази допомагав точніше визначати значення слів та їхні відповідності в іншій мові.

Вперше можливість автоматичного перекладу тексту за допомогою машини була передбачена Ч. Беббіджем, який в 19 столітті працював над проектом цифрової аналітичної машини, механічного прототипу електронних цифрових обчислювальних пристроїв. Він уявляв собі процес перекладу так: «Переді мною має бути текст, написаний російською, але я збираюсь уявити, що насправді він написаний англійською, але за допомогою дивних символів. Все, що мені потрібно зробити, - це розшифрувати цей код, щоб отримати інформацію, яка міститься у тексті.»

Перші патенти на створення перекладацьких машин були видані в середині 30-х років минулого століття. Ідея науковця з Західної Європи полягала в створенні автоматичного двомовного словника на основі перфострічки, але проект П. Троянського був більш докладним. Його винахід включав двомовний словник, здатний опрацьовувати граматичні особливості, використовуючи принцип мови есперанто. Система складалася з трьох етапів. Спочатку носій мови мав розподілити слова за їх логічними формами та синтаксичними функціями. Потім машина повинна була здійснити переклад на необхідну мову, а носій – відредагувати вихідний матеріал.

Фактично історія розвитку машинного перекладу розпочалася з події, відомої як «Джорджтаунський експеримент». У січні 1954 року відбулася перша публічна демонстрація автоматичного перекладу з російської мови на англійську за допомогою комп'ютера IBM-701. Ця подія була задокументована в журналі *Computers and Automation*.

Перше покоління систем машинного перекладу базувалося на алгоритмах послідовного перекладу «слово за словом» та «фраза за фразою». Можливості таких систем обмежувалися розмірами доступних словників і безпосередньо залежали від обсягу пам'яті комп'ютера. Переклад тексту виконувався роздільно для окремих речень, і смислові зв'язки між ними не враховувалися. Ці системи були відомі як системи прямого перекладу. З часом їх замінили системи наступних поколінь, в яких переклад від однієї мови до іншої виконувався на рівні синтаксичних структур.

1.2. Розвиток українського перекладознавства

Початок перекладацької діяльності на території сучасної України припадає на IX століття, коли імператор Візантії у 864 році відправив грецьких монахів Кирила і Мефодія проповідувати християнство слов'янським народам. Свою діяльність вони розпочали зі створення абетки, відомої в усьому світі як кирилиця, за допомогою якої переклали з грецької мови на церковнослов'янську кілька релігійних текстів, зокрема Новий Заповіт, Псалтир і Молитовник.

Після прийняття християнства у 988 році на Русі з'явилася необхідність перекладу текстів, що мали релігійний зміст та стосувалися життя святих і релігійних подій. Важливо відзначити, що в XI-XIII століттях в Київській Русі було перекладено значно більше творів, порівняно з іншими середньовічними європейськими і слов'янськими державами. Більшість цих перекладів були релігійного характеру, зокрема патристична література, гомілетична література та твори, пов'язані з життям святих.

У літописі під 1037 роком, який веде перший великий історик Нестор, який, у свою чергу, був ще й письменником, сказано: «Зібрав Ярослав книжників багатьох і переклав їх на слов'янську писемність». Тобто князь Ярослав Мудрий зібрав у новозбудованому Софійському соборі багато

перекладачів (книжників), які перекладали старослов'янською мовою. Сьогодні ніхто не наважиться сказати, скільки багато було цих перекладачів, але було багато, тобто не один. Іншими словами, вже існувала ціла перекладацька школа зі своїми молодшими і старшими, менш досвідченими і більш досвідченими перекладачами, імен яких великий літописець, на превеликий жаль, не назвав, оскільки вона складалася в подібних школах [13, с. 14-15].

Під час монгольської навали з 1228 по 1480 рік перекладацька діяльність на Русі тривала, але в менших обсягах. Крім релігійних текстів, перекладалися також і нерелігійні твори, такі як «Сказаніє про Індійське Царство» і «Троянська війна». У цей період також відбувалися переклади, пов'язані із соціально-економічним життям країни.

До XVI століття центр Руської Держави перейшов до Москви, але українська культура зберегла свою силу і розвивала власні школи та системи перекладу. Перший відомий переклад українською мовою – «Пересопницьке Євангеліє», був виданий між 1556 і 1561 роками.

У XV-XVI ст. поширилися «духовні повісті», що зображували історії про королів-магнатів і страждання Христа. Це були непрямі переклади з латинських оригіналів, переважно з польських версій. Польська, а іноді і чеська мови слугували посередниками для українських перекладів релігійних і устиянських книг [35, с. 16-17].

Упродовж XV-XVII ст. переклад в Україні зайняв місце української літератури. Майже кожен твір перекладався з польської мови, оскільки значна частина території сучасної України належала Польщі. Однак вплив на культуру Московського царства певною мірою залишався. Одним із провідників цього впливу був перший вищий навчальний заклад на землях східних слов'ян - Києво-Могилянська академія.

Заснування Київської академії митрополитом Петром Могилою в 1632 році стимулювало розквіт перекладацької діяльності в Україні, особливо в галузі науки. Академія об'єднала таких висококваліфікованих учених і професорів, як Г. Філалет, Г. і М. Смотрицькі, Л. Зизаній, З. Копистенський, П. Могила, Ф. Прокопович, Г. Кониський. Вони володіли кількома мовами, зокрема латиною, грецькою, церковнослов'янською та польською. Високий рівень знань і викладання латинської мови в Київській академії дозволяв перекладати трактати з астрономії, географії, медицини та інших галузей [10, с. 11-16].

Григорій Сковорода (1722-1794), філософ, педагог і поет, зробив важливий внесок у розвиток перекладу в Україні у XVIII столітті, переклавши твори Горація, Вергілія, Овідія, Цицерона, Плутарха та неолатинських поетів, зокрема французького гуманіста М.А. Мюре, чим збагатив античну спадщину на українській землі.

У XIX столітті перекладацька діяльність в Україні розширилася, і багато відомих письменників також були перекладачами, включаючи Івана Франка, Лесю Українку, Пантелеймона Куліша та інших. У 1830-х роках почав активно розвиватися переклад літературних творів.

Під владою царського уряду політики призвели до того, що українська мова більше не використовувалась у державних установах, не була предметом навчання в школах і не була поширеною в галузях суспільної діяльності. Це негативно позначилося на її розвитку.

Ці обмеження мали велике значення, оскільки російський уряд вважав розвиток українського руху в Галичині, де друкувалося те, що було неможливо опублікувати в Росії, надзвичайно небезпечним, і саме тоді Галичина стала відомою як «український П'ємонт».

Однак після революції 1905 року всі обмеження на використання української мови втратили свою силу. 17 травня 1905 року цар видав

маніфест, у якому визнав громадянські права, обіцяв скликати Думу з правами законодавства і контролю, і також оголосив про свободу друку.

Під час періоду русифікації можна відзначити повільний розвиток української мови у сфері урядового управління та громадських відносин. Функції української мови як державної мови встановлювалися дуже повільно, що призводило до нестабільності в країні та частій зміні урядів. Навіть коли українська мова була офіційною мовою для законодавства, засідань і нарад, ставлення до неї відрізнялося в залежності від сільських і міських адміністративних органів. Міська адміністрація продовжувала спілкуватися російською мовою, як і раніше [16].

Що стосується освіти, то українська мова була вивчена лише в обмеженому обсязі в невеликій кількості шкіл. Більшість освітніх закладів в Україні пропагували російську мову та культуру.

Незважаючи на всі обмеження, український народ не припинив боротьбу за збереження своєї мови та ідентичності. Цей період заборони спонукав багатьох до активної підтримки української мови та культури, і став важливим етапом у формуванні української національної свідомості [30, с. 313-315].

У ХХ столітті Максим Рильський, відомий як поет і теоретик перекладу, перекладав роботи Адама Міцкевича, Вольтера, Пушкіна, Гі де Мопассана, Джека Лондона, Миколи Гоголя, Шекспіра і багатьох інших авторів.

Перші десятиліття 20-го століття стали свідками двох російських революцій, подій 1905 та 1917 років, які потрясли Російську імперію. У 1918 році на карті світу з'явилася незалежна українська держава – Українська Народна Республіка, яку визнали за кордоном. Розвиток української самосвідомості значно посилив оригінальну та перекладацьку творчість. Навіть після репресій більшовиків у 1920-1930-х роках, які призвели до

великих втрат української літератури, творчість не припинилася. Група неокласиків, заснована на початку 1920-х років, мала на меті заповнити прогалини в перекладацькій спадщині української літератури та ввести її у світовий контекст. У цьому гуртку об'єдналися талановиті поети та письменники, такі як М. Зеров, Ю. Клен. [31, с. 33-36].

У 1920-х роках почалася увага до теоретичних питань перекладу, що сприяло створенню теоретичних основ української перекладознавчої науки [18].

Сучасні перекладацькі тенденції передбачають інтенсивний процес творення української термінології та укладання відповідних словників. Умови незалежного розвитку України вимагають наявності висококваліфікованих усних та письмових перекладачів. Якщо раніше офіційні переговори та міжнародні конференції, як правило, проводилися російською мовою, то сьогодні на президентському, урядовому та парламентському рівнях вони проводяться українською мовою. Це призводить до зростання потреби в перекладачах, які можуть перекладати з різних мов на українську. Водночас перекладачі, які спеціалізуються в науковій, технічній, комерційній та інших галузях, можуть отримати необхідну підготовку завдяки використанню курсів комп'ютерного перекладу [33, с. 127-129].

Сьогодні перекладознавство залишається актуальною та живою науковою дисципліною. Розширення глобалізації, зростання культурного обміну та розвиток технологій додають нові виклики та можливості для досліджень. Історія перекладознавства свідчить про те, що ця галузь завжди адаптується до сучасних реалій та залишається важливою складовою нашого світу, сприяючи взаєморозумінню та обміну знаннями між культурами і мовами.

1.3. Основні поняття перекладознавства як науки

1950-і роки були пунктом відліку в історії перекладознавства як науки. У цей період науковці почали активно досліджувати психологію та соціологію перекладу, а також розвивати компаративну методологію. Це сприяло зростанню інтересу до питань еквівалентності, культурної адаптації та впливу перекладу на літературу та суспільство. Завдяки цьому відродженню перекладознавства, до 1950-х років були встановлені основні підходи до аналізу і оцінки перекладів. Ця ера стала підґрунтям для подальшого розвитку науки про переклад і відкрила широкі можливості для досліджень у галузі міжкультурного спілкування.

Перекладознавство після 1950-х років перенесло значний розвиток і зміни в методології та підходах до вивчення процесу перекладу. Цей період в історії перекладознавства можна охарактеризувати як час розширення досліджень і впровадження нових концепцій.

З 1950-х рр. виникає зацікавленість у створенні теорії перекладу.

У дослідженні теорії перекладу виокремлюються різні національні школи, кожна з яких зробила свій унікальний внесок у розробку цієї дисципліни як окремої науки.

Однією з помітних є англійська школа теорії перекладу, яка зробила значний внесок у розуміння лінгвістичних і культурних аспектів перекладу. Важливі представники цієї школи – Дж. Кетфорд, П. Ньюмарк, а також Ю. Ніда та Б. Хетч.

Дж. Кетфорд опублікував важливу роботу, яка стала виявленням англійських перекладацьких концепцій 1960-х років. Його книга «Лінгвістична теорія перекладу» визначила сучасну теорію перекладу і мала значний вплив на цю галузь. У своїй роботі Кетфорд намагався побудувати цільну теорію перекладу, ґрунтуючись на своїх уявленнях про мову та мовлення.

Однією з ключових ідей Кетфорда було поняття «еквівалентності», яке він вважав центральним для визначення перекладу. Він прагнув зрозуміти природу перекладацької еквівалентності і умови її досягнення. Кетфорд також надав велику увагу способам визначення еквівалентності [42, с. 27-32].

Пітер Ньюмарк, англійський перекладач і викладач перекладу, в своїй роботі «Підходи до перекладу» визначив два загальні методи перекладу: комунікативний і семантичний. Комунікативний переклад спрямований на те, щоб зробити вплив на читача, подібний до того, який мають читачі оригіналу [36, с. 7]. Семантичний переклад намагається передати семантичне і синтаксичне значення оригіналу, з урахуванням контексту.

Обидва методи можуть використовуватися в перекладі тексту або його частини, але вони мають різний акцент: комунікативний переклад покладає наголос на спілкуванні з читачем, а семантичний - на відтворенні семантики оригіналу [46, с. 78-80].

Важливою ідеєю Ньюмарка було створення наукової основи для перекладача, надавши йому методи та правила, які допомагали б перекладати різні типи текстів. Він підкреслював, що всі положення теорії перекладу повинні базуватися на практиці і супроводжуватися прикладами з оригіналів і їх перекладів [48, с. 19-20].

Радянська школа теорії перекладу також залишила значний слід у розвитку цієї науки. Ця школа характеризується тісною взаємодією вчених із різних республік колишнього СРСР, що сприяло обміну знаннями та методами. Особливе місце в радянській школі посідають українські вчені, які зробили значний внесок у розвиток теоретичних і методологічних засад перекладу. Їхні праці допомогли поглибити розуміння специфіки мовних систем і культурних контекстів, які необхідно враховувати під час перекладу. З одного боку, такі представники як Рецкер, Федоров, Комісаров розробили

теорію відповідників, а з іншого боку, представники української школи створили базовий підхід до розділів перекладознавства [12, с. 27-30].

У 1950 році Я. І. Рецкер опублікував знакову статтю «О закономерных соответствиях при переводе на родной язык» («Про закономірні відповідники при перекладі на рідну мову»), яка започаткувала теорію перекладацьких еквівалентів. Було підкреслено, що переклад можливий тільки на основі лінгвістичної теорії. Було запропоновано розглядати переклад з позицій порівняльного мовознавства і виділив три типи відповідників:

- 1) еквіваленти - постійні, незалежні від контексту відповідники;
- 2) аналоги - варіантні відповідники, вживання яких визначається контекстом;
- 3) адекватні заміни, під якими розуміються одиниці мови перекладу, які взагалі не є словниковими відповідниками, а вживаються перекладачем лише тоді, коли ні існуючі еквіваленти, ні існуючі аналоги «не вписуються» у контекст.

Я. І. Рецкер сформував уявлення про модель перекладу як систему, що включає лексичні трансформації, еквіваленти, варіантні і контекстуальні відповідності. Лексичні трансформації входять у систему категорій відповідностей, які, на його думку, може встановлювати теорія перекладу.

Багато в чому історія перекладу розглядається А. В. Федоровим як частина історії літератури, а певні тенденції перекладацької діяльності в різні епохи пов'язуються з поглядами певних літературних шкіл. Як такі тенденції виділяються протиставлення буквальної або формально точної передачі оригіналу і перекладу, який не пов'язаний мовним впливом оригіналу і відображає його зміст відповідно до умов його мови, з одного боку, і прагнення до відтворення національно-історичної та індивідуальної своєрідності оригіналу, з іншого.

Вперше лінгвістична теорія перекладу заявила про себе як самостійний напрям наукових досліджень. Автор поставив проблему перекладу як загальнолінгвістичну проблему, спільну для всіх жанрів і різновидів перекладу [41, с. 49-51]. Одним із досягнень Федорова є те, що він вперше підкреслив дихотомічну процесуально-результативну природу перекладу і дав йому відповідне визначення. Воно звучить так: «Слово «переклад» належить до загальновідомих і загальнозрозумілих, але і воно, як позначення особливого виду людської діяльності та її результату, потребує уточнення і термінологічного визначення, а саме:

1) процес, який відбувається у формі розумового акту і полягає в тому, що мовленнєвий твір однією мовою, вихідною, трансформується в іншу мову - цільову мову, тобто мову перекладу;

2) результат цього процесу, тобто новий мовленнєвий твір мовою перекладу».

На зламі 1960-70-х років, галузь перекладознавства пережила важливий етап трансформації та інтенсивних дискусій. Цей період став ключовим для розвитку та визначення основних напрямків у вивченні перекладу. На основі діалектичної взаємодії змісту та форми, Коптілов сформулював концепцію структурної цілісності перекладу. Він вказав на те, що переклад є складною системою, в якій співіснують і взаємодіють різні аспекти мови та культури. Ця ідея наголошує на важливості збереження не лише змісту, але і форми, стилю та емоційної нюансованості оригіналу. Класифікація В. В. Коптілова стала іншим важливим внеском в розвиток українського перекладознавства. Він розділив цю галузь на такі категорії [6, с. 16]:

1. Теорія перекладу:

- загальна теорія перекладу – дослідження загальних принципів і законів перекладу, які стосуються всіх видів та жанрів перекладу;

- часткові теорії перекладу – дослідження конкретних аспектів перекладу, таких як лексика, граматика, структура тексту, стиль, тощо;

- видові теорії перекладу – дослідження перекладу певних жанрів або типів текстів, такі як науковий, художній, технічний переклад і т. д.

2. Критика перекладу – аналіз і оцінка конкретних перекладів, виявлення їхніх переваг та недоліків, а також розгляд аспектів якості і відповідності оригіналу.

3. Історія перекладу – вивчення еволюції перекладу як явища, а також дослідження історичних контекстів і впливу перекладів на культурну спадщину [2, с. 34-36].

Український дослідник Зарицький М. С. вивчав історію перекладознавства. Він вважав, що переклад – еволюційний складний багатоаспектний процес, що структура перекладознавства складається з декількох компонентів:

1. Теорія перекладу має на меті розробити методи та основні правила перекладу текстів з однієї мови на іншу. Ця теорія включає наступні аспекти:

- загальний, що визначає переклад як вид інформаційної діяльності;
- специфіку перекладу наукових та офіційних текстів, які мають логічну та інформативну спрямованість;
- особливості перекладу художніх текстів, таких як проза, поезія та драматургія, з урахуванням їх жанрових особливостей.

2. Перекладацька практика, яка займається технологією і характером перекладацьких процесів, вивчає конкретні методи і прийоми, що використовуються для перетворення формальних структур оригіналу в структури тексту перекладу за умови тотожності змісту обох текстів.

3. Перекладацька критика оцінює переклади різних видів з точки зору вимог як сучасного перекладознавства, так і естетичних та пізнавальних потреб суспільства.

4. Історія перекладу вивчає досвід і розвиток перекладачів та власне розвиток перекладознавства.

5. Перекладацька дидактика вивчає проблеми підготовки перекладачів та інших фахівців у галузі перекладознавства; займається створенням науково-педагогічної літератури – монографій, словників, посібників, підручників, довідників тощо [4, с. 9-10].

Перекладознавство – це комплексна дисципліна, яка охоплює широкий спектр теорій і практичних підходів до перекладу текстів з однієї мови на іншу. У межах цієї науки виокремлюються різні основні поняття та категорії, які допомагають поглибити розуміння процесів і методів перекладу, а також оцінити його якість та адекватність.

Серед ключових понять перекладознавства можна виділити такі:

- *Переклад, або перекладацька діяльність*, – це міжмовна діяльність, яка полягає в передачі змісту тексту однією мовою засобами іншої мови, а також результат такої діяльності. Тобто, переклад, водночас, виступає і як процес, і як результат діяльності людини [50, с. 25-30].
- *Еквівалентність* – поняття, що відображає ступінь відповідності між вихідним текстом і його перекладом. Еквівалентність може бути лексичною, семантичною, стилістичною та функціональною.
- *Адекватність* – показник того, наскільки переклад відповідає цілям і очікуванням цільової аудиторії, а також наскільки він передає інформацію оригіналу без спотворень.
- *Міжмовна комунікація* стосується обміну інформацією між тими, хто говорить або пише різними мовами. Цей термін часто

використовується в контексті перекладів та інтерпретації, де повідомлення перекладається з однієї мови на іншу для забезпечення розуміння між учасниками комунікації.

- *Міжкультурна комунікація* – це процес обміну інформацією між людьми з різних культурних фонів. Цей вид комунікації відіграє критичну роль у глобалізованому світі, де розуміння та взаємодія між різними культурами стають дедалі більш значущими.

- *Види перекладів* – це термін, який може використовуватися для опису різних способів перекладу тексту з однієї мови на іншу. Це може включати письмовий, усний, буквальний, машинний, вільний, нульовий, багаторівневий переклад та інші способи.

- *Комп'ютерний переклад*, відомий також як *машинний переклад* – це процес використання програмного забезпечення для автоматичного перекладу тексту з однієї мови на іншу без прямої участі людини.

- *Одиниці перекладу* – мінімальні фрагменти тексту, які розглядаються як самостійні об'єкти перекладу. Можуть варіюватися від слова до цілого тексту залежно від контексту та завдань перекладу.

- *Моделі перекладу* – це умовні схеми уявлення процесу перекладу, метою створення яких є спроба пояснити трансформацію тексту, вираженого засобами однієї мови, у відповідний текст, виражений засобами іншої мови: комунікативна, денотативна, дискурсивна, інформативна, трансформаційна та семантична [14, с. 30].

- *Перекладацькі трансформації* – міжмовні перетворення з метою досягнення перекладацької еквівалентності: фонетичні, граматичні, лексичні, стилістичні.

Перекладознавство розвивалося стрімкими темпами, у короткі терміни дисципліна не тільки обзавелася самостійним предметом, об'єктом вивчення, а й розробила власний термінологічний апарат, яким успішно користувалася і

користується понад 50 років. Основні терміни цієї галузі, наведені вище, являють собою лише вершину айсберга у величезному списку понять і концепцій, що їх використовують перекладачі та дослідники для опису й аналізу своєї роботи [49, с. 22-25].

Зрештою, перекладознавство розкриває складність і важливість перекладу як моста між мовами та культурами, підкреслюючи, що успішний переклад вимагає глибоких знань і чутливості до численних нюансів, які виходять далеко за рамки простого словесного перенесення інформації. Ця дисципліна продовжує розвиватися, постійно розширюючи свої межі та включаючи нові теоретичні та практичні підходи до перекладу.

1.4. Огляд визначень поняття «переклад»

Переклад – одне з найбільш давніх занять людини. Розбіжність мов спонукала людей до цієї нелегкої, але такої необхідної праці, яка слугує цілям спілкування й обміну духовними цінностями між народами.

Переклад – це мистецтво та наука, що намагається передати значення, емоції та культурний контекст однієї мови через іншу. Однак визначення точного поняття «переклад» завжди викликало дискусії та дебати серед фахівців, нижче наведено декілька прикладів таких протиріч:

- відносність культурних концепцій: існують слова та фрази, які вкорінені в конкретних культурних контекстах і можуть не мати точних аналогів в інших мовах. Це ставить питання про те, як передавати зміст та емоційне навантаження без втрати аутентичності;

- лінгвістичні відмінності: різні мови мають свої граматичні, лексичні та фонетичні особливості, що може ускладнювати переклад [7, с. 89-90];

- намір автора vs. сприйняття читача: деякі тексти можуть бути багатозначущими, і виникає питання, чи слід перекладати авторський намір чи те, як текст сприймається цільовою аудиторією;

- динамічність мови: те, що мови постійно розвиваються, з'являються нові слова і концепції, може значно ускладнювати визначення сталого поняття перекладу [39, с. 11-12].

Слово «переклад» багатозначне. На думку В. С. Виноградова, воно має два термінологічні значення, які нас цікавлять. Перше з них визначає розумову діяльність, процес передачі змісту, вираженого однією мовою, засобами іншої мови. Друге називає результат цього процесу - текст усний або письмовий. Хоча ці поняття й відрізняються, вони являють собою діалектичну єдність, одне не мислиться без іншого [27, с. 132-133].

Дефініції терміну *переклад* залежать від дослідницьких цілей і поглядів ученого та його приналежності до тієї чи іншої наукової школи.

Один із співзасновників наукового напрямку, присвяченого перекладознавству, О. В. Федоров, який підтримує денотативну теорію перекладу, вважає, що переклад полягає в здатності «правильно та повно висловлювати засобами однієї мови те, що вже було висловлено іншою мовою». При цьому прихильники денотативного підходу до перекладу розглядають цей процес як опис за допомогою мови перекладу денотатів, які вже були виражені мовою оригіналу.

Прихильниця структурних методів дослідження, Л. О. Черняховська, визначає переклад як «перетворення структури мовленнєвого утворення, при збереженні суті, змінюючи виразний план. Одна мова замінюється іншою».

Послідовники трансформаційних методів дають наступні визначення перекладу.

Переклад – процес перетворення мовленнєвого утворення однією мовою в мовленнєве утворення іншою мовою за умов збереження незмінного плану змісту, тобто значення. (Бархударов)

Переклад – це «перетворення одиниць і структур вихідної мови на одиниці та структури мови перекладу». (Комісаров)

Переклад – це викликаний суспільною необхідністю процес і результат передачі інформації (змісту), виражених у письмовому або усному тексті однією мовою, за допомогою еквівалентного (адекватного) тексту іншою мовою. (Виноградов)

Переклад – це вид мовного посередництва, за якого мовою перекладу створюється текст, що є комунікативно рівноцінним оригіналові (у функціональному, змістовному та структурному плані). (Сдобніков, Петрова)

Переклад (у когнітивно-комунікативному аспекті) – це процес перекодування повідомлень, закодованих в знаках однієї мовної системи, у повідомлення, закодовані в знаках іншої мовної системи [28, с. 199-200]. (Ребрій)

Слово «переклад» є зрозумілим і звичайним для всіх. Воно існує майже в кожній мові в різних контекстах: переклад твору, зробити переклад, надрукувати переклад, у процесі перекладу і т. ін. За даними академічного Словника української мови в 11 томах слово переклад означає: 1) процес людської діяльності, спрямований на передання інформації з мови-оригіналу на мову-перекладу; 2) результат перекладацького процесу, тобто твір, речення і т. ін., викладений усно або на папері; 3) вид людської діяльності, спрямований на відтворення певного тексту мови-оригіналу в мову-перекладу; 4) це умовна назва навчальних дисциплін, які вивчають особливості перекладацької діяльності, техніку виконання перекладу, процес перекладу, його види, способи, жанри та ін., результат діяльності перекладача [25].

Я. І. Рецкер дав перекладу наступне означення: «Переклад – це точне відтворення оригіналу засобами іншої мови з збереженням єдності змісту та стилю. Цим переклад відрізняється від переказу, в якому можна передавати зміст іноземного оригіналу, опускаючи другорядні деталі та не приділяючи увагу відтворенню стилю. Єдність змісту та стилю виникає в перекладі на іншій мовній основі і вже тому буде новою єдністю. яке буде придатним мові перекладу.»

Центральним моментом у сучасних підходах є визнання того, що переклад – це не просто механічна дія, а складний процес, що включає в себе розуміння культурних, соціальних та психологічних факторів [15, с. 67-68]. Це також активне взаємодія між перекладачем, автором, аудиторією та самим текстом. Існує декілька підходів. Наприклад, виділення таких аспектів:

1. Міжкультурна комунікація – підкреслення ролі перекладача як мосту між культурами, де акцент ставиться на передачу культурних особливостей і контексту. Основне завдання перекладу в цьому контексті – не просто передати слова з однієї мови в іншу, а забезпечити розуміння та інтерпретацію культурних значень і контекстів, які стоять за цими словами.

2. Скопос-теорія – підхід, де в центр уваги ставиться мета перекладу і вибір стратегій перекладу на основі цієї мети. Перекласти, означає відтворити цільовий текст з цільовою установкою для цільової мети та цільового адресата в цільових обставинах [52, с. 114-115]. Теорія скопосу передбачає нижчий статус вихідного тексту, ніж він є у теоріях, заснованих на еквівалентності.

3. Когнітивний підхід – дослідження ментальних процесів, які відбуваються у перекладача під час роботи. Цей підхід досліджує, як перекладачі опрацьовують інформацію, ухвалюють рішення і розв'язують проблеми під час перекладу тексту з однієї мови на іншу [38, с. 22-23].

4. Теорія релевантності – підхід стосується того, що комунікацію неможливо представити у вигляді простого процесу кодування і декодування інформації. Спілкування між людьми складається не тільки з обміну інформацією, що міститься у словах окремої мови. Багато-що не говориться, а лише мається на увазі.

5. Дескриптивна теорія перекладу – перекладний текст варто аналізувати не лише в його співвідношенні з оригінальним. Необхідно глянути і на місце, яке перекладний текст займає всередині власної літературної системи (а також соціальної, релігійної й інших, частиною яких він є).

Кожна з цих концепцій висвітлює переклад зі своєї унікальної перспективи, користуючись інструментарієм різних наукових напрямків.

Іншими словами, неформальні визначення перекладу намагаються описати суть цього процесу простіше, без наукової суворості та складних термінів. Такі визначення часто ґрунтуються на особистих відчуттях, культурних аспектах та емоційному зв'язку з текстом, що перекладається:

1. *Переклад* – це мистецтво грати на двох інструментах одночасно. Тут переклад подається як двобічний процес, де перекладач має гармонійно поєднувати дві мови, як музикант, що володіє двома інструментами.

2. *Переклад* – це мост між культурами. Таке визначення акцентує на соціокультурній ролі перекладу, що створює зв'язок між різними народами та їхніми традиціями.

3. *Переклад* – це передача думки, а не слів. Це підкреслює важливість змістовної сутності тексту, а не просто буквального відтворення слів. Основна ідея тут полягає в тому, що перекладач повинен вловлювати і передавати думки автора, а не просто перекладати слова.

4. *Переклад* – це спроба зробити чужорідне знайомим. Основна мета перекладу полягає в тому, щоб зробити іноземний контент доступним та зрозумілим для нової аудиторії, намагаючись зберегти при цьому аутентичність та неповторність оригіналу [17, с. 30-32].

Таким чином, визначення поняття «переклад» враховує різні аспекти дослідження. Інтерпретуючи переклад як результат перекладацької діяльності, можна виділити його як аналог оригіналу, створений у рамках нової семіотичної, культурної та мовної реальності. Однак, інтерпретуючи переклад як процес, акцентуємося на специфіці дії чи письма, пов'язаного з перетворенням існуючого тексту або твору на іншу мову, базуючись на інваріантності змісту та авторської автентичності. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти механізми та особливості перекладацького процесу [26, с. 8-11].

У лінгвістичних дослідженнях існує кілька ключових теорій перекладу. Дескриптивна теорія, як вказує А. Л. Бейрон, вважає, що переклад означає вираження приблизно тієї ж ідеї, але в інших мовних формах. Це наголошує на гнучкості мови та можливості передавати ті ж самі думки, але за допомогою різних засобів вираження.

Трансформаційна теорія, яку представив В. М. Комісаров, акцентує увагу на перетворенні змісту та структур ВМ у процесі перекладу. Тут ключовим є розуміння того, як зміст може бути трансформований через мовні бар'єри, зберігаючи при цьому свою основну суть

Семантична теорія, також розроблена В. М. Комісаровим, визначає переклад як визначення співвідношення між змістом оригіналу та його перекладом. Це підходить до перекладу з погляду змістовної еквівалентності [34, с. 70-71], де основна увага приділяється збереженню інтенцій автора оригіналу.

Оглядаючи визначення поняття *переклад* через різні часові періоди, можна побачити, як еволюціонувало розуміння цього процесу. Якщо спочатку переклад розглядався просто як літературна транскрипція думок і ідей однієї мови на іншу, то з часом стали з'являтися все більш складні та деталізовані підходи до цього поняття. Різноманітні дефініції перекладу підкреслюють його багатогранність, від дослівного відтворення до адаптації змісту з урахуванням культурних особливостей [40, с. 38].

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ТА ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ

2.1. Визначення поняття «термін»

Слово «термін» походить від латинського «terminus», що означає «кінець, межа, закінчення».

У Середньовіччі це слово почало використовуватися у значенні «визначення» або «позначення», а в давньофранцузькій мові «terme» означало «слово». На думку Е. Літтре, О. Блоха, В. фон Вартбурга та П. Робера, саме цей термін у французькій мові еволюціонував у сучасне розуміння слова «термін». В англійській мові слово «term» було запозичене зі старофранцузького («terme» - «межа»).

Лінгвістика еволюціонувала через різні фази, відбиваючи змінні підходи до вивчення мови.

Перший етап, що розпочався у 19 столітті, фокусувався на порівняльно-історичному підході, а зараз акцент робиться на встановленні зв'язків між мовами та виявленні загальних закономірностей їх розвитку. Основний акцент робився на порівнянні мов та реконструкції їх історичних змін.

Наступний етап, починаючи з 20 століття, підкреслював синхронне вивчення мови, внесене зокрема Фердинандом де Соссюром та його структурною лінгвістикою. Він запропонував аналізувати мову як систему, що складається з різних елементів та відносин між ними. Це призвело до глибшого розуміння структури мови та її функціонування.

У наступні десятиліття з'явився новий напрямок – комунікативна та когнітивна лінгвістика – які досліджують роль мови у комунікації та її взаємозв'язок із когнітивними процесами мозку. Лінгвісти почали досліджувати, як мозок сприймає, обробляє та виробляє мовлення. Також

важливим напрямом стало вивчення психологічних процесів, пов'язаних із сприйняттям та обробкою мови, що призвело до формування психолінгвістики.

Вивчення лінгвістичних досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, присвячених термінології, підтверджує, що існує різноманітність визначень терміну, хоча його семантичне значення видається очевидним.

Термін – слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо, і вступає в системні зв'язки з іншими словами та словосполученнями даної галузі.

Границя між термінами та загальноновживаною лексикою не завжди очевидна, оскільки терміни часто перетворюються на загальноновживані слова, а загальноновживана лексика може використовуватися для створення нових термінів. Існують різні підходи до визначення термінів [9, с. 315]:

1. Субстанціональний підхід (Д. С. Лотте, В.Г. Даніленко) – терміни характеризуються однозначністю, точністю, системністю та іншими особливостями.

А. С. Д'яков висловлює думку, що визначення терміна є складним завданням. На даний момент існує значна кількість різноманітних визначень термінів, що зумовлено тим, що термін розглядається різними науковими дисциплінами, кожна з яких акцентує увагу на тих аспектах, які вона вважає найбільш важливими зі своєї перспективи [20, с. 10-12].

М. С. Зарицький висловлює думку, що термін, як елемент, що передає поняття, є частиною наукового мислення і повинен відповідати таким критеріям:

- відповідність логічним та понятійним стандартам;
- бути елементом координованої системи;

- бути однозначним;
- не містити емоційно-виразних елементів.

На думку А. С. Д'якова та Т. Р. Кияка, сучасна наука і техніка ставлять перед терміном більш широкий спектр вимог:

- відповідність мовним правилам і нормам;
- упорядкованість у системі;
- властивість бути визначальним;
- незалежність від контексту;
- точність у використанні;
- стислість;
- однозначність в тлумаченні;
- відсутність синонімів;
- емоційна нейтральність;
- приємність звучання [3, с. 9-12].

2. Функціональний підхід (Л. А. Капанадзе, В. М. Лейчик) – терміни мають особливу функцію у мові.

В. М. Лейчик розподіляє лінгвістичні означення терміну на дві категорії. В рамках першої категорії, терміни розглядаються як унікальні слова у словниковому запасі мови. У визначеннях, що належать до другої категорії, терміни вважаються не унікальними словами, а словами, що виконують спеціальну функцію [22].

3. Варіантний підхід (П. А. Флоренський) – терміни можуть бути варіантами звичайних слів або створеними спеціально лексичними одиницями.

4. Номінативний підхід (О. В. Суперанська) – терміни називають поняття в певній галузі знань або діяльності.

5. Когнітивний підхід – терміни є основними одиницями певної галузі знань та допомагають у пізнанні навколишнього світу [19, с. 4-5].

6. О. Д. Пономарів визначає термін як елемент, який сформувався в історичному контексті в рамках термінологічної системи. Він описує цей елемент як одиницю, яка визначає поняття та його положення у системі інших понять. Він виражається через слово або словосполучення, використовується для взаємодії між людьми зі спільною спеціалізацією, є частиною словникового запасу мови та підлягає її законам. [23, с. 91]

Проблема механізмів терміноутворення у мовознавстві справді важлива. Відповідно до багатьох лінгвістів, включаючи В. П. Даніленко та В.М. Лейчик, нові наукові терміни часто формуються з природного мовлення та різних джерел, таких як логіко-філософські та математичні терміносистеми, нова термінологія та загальноповживана лексика. Основні механізми терміноутворення включають семантичний, морфологічний, синтаксичний, запозичення з інших мов та створення неологізмів [1, с. 17-20].

У формуванні терміносистеми ключову роль відіграють два типи факторів: екстралінгвістичні, які пов'язані з необхідністю номінації понять різних галузей знань та діяльності, а також з лінгвістичним різноманіттям відносин, що передаються термінами. Нові терміни з нової терміносистеми можуть використовуватися в різних галузях професійного спілкування, але з розвитком терміносистеми вони можуть переходити в ширший технічний, науковий чи загальноповживаний контекст. Структура спеціалізованих терміносистем включає загальну лексику, загальнонаукові терміни для базових понять, терміни, що використовуються в кількох областях, та вузькоспеціалізовані наукові терміни [5, с. 53-55].

2.2. Підходи до визначення поняття «навчальний словник»

У сучасному освітньому середовищі визнають як провідний напрямок тенденцію формування системного мислення та світогляду учнів і студентів, що базується на їх особистому розумінні глобальних проблем людства через інсайтне та інтуїтивне сприйняття світу. Це можна досягти за допомогою перегляду структури навчального матеріалу, що сприятиме інтеграції навчання, зміцненню зв'язків між предметами та підвищенню рівня підготовки студента. Цей підхід дозволяє виділити в кожній дисципліні «базову стійку частину її змісту», яку студент після самостійного опанування зможе використовувати на вищому рівні при вивченні інших предметів.

Важливу роль у цьому завданні відіграє лексикографія. Головне завдання лексикографії в освітньому контексті полягає в тому, щоб забезпечити необхідність вивчення мови, будь то іноземної або рідної. З цього випливають наступні вимоги:

- узгодження вмісту навчального словника з вимогами навчальної програми на певний період вивчення мови, включаючи вибір тематики і кількості слів для засвоєння;
- точне спрямування на конкретного адресата, будь то учень чи студент;
- врахування етапу вивчення мови;
- врахування вікових особливостей адресата;
- врахування мети, з якою вивчається мова, такі як оволодіння розмовною мовою, розвиток навичок перекладу, розуміння фахової літератури тощо.

Одним із видів лексикографічних ресурсів є навчальні словники, які важливі для успішної реалізації тенденції формування системності.

Серед дослідників не існує єдиної точки зору щодо функцій навчальних словників, проте є така визначена тенденція у дефініюванні цього поняття, класифікації словників, їх функцій.

Навчальний словник – це вид словника, спеціально призначений для навчання та освоєння мови або певного предмету. Він містить інформацію про слова, їх значення, правила вживання, синоніми, антоніми, граматичні особливості та інші лінгвістичні аспекти.

Т. Жеребило стверджує, що незважаючи на низку специфічних особливостей, навчальні словники акумулюють і репрезентують у лексикографічно обробленому вигляді зміст підручників, посібників, різних дидактичних матеріалів. Найважливішими функціями словників як засоби навчання та розвитку особистості є навчальна, освітня, виховна, розвиваюча. Разом з цими універсальними функціями навчальні словники виконують свої специфічні функції: довідкову, інформативну, систематизуючу, кодифікуючу, мотиваційну.

Навчальні словники важливі для успішного реалізації цієї тенденції у сучасній освіті. Вони є невід'ємною частиною освітнього процесу і можуть значно полегшити формування системного мислення та світогляду студентів.

У сучасному контексті відбувається розвиток нового виду лексикографічних ресурсів – навчальних термінологічних словників. Серед них можна виділити словники, спрямовані на представлення термінів і фразеології в певній спеціальності або навіть на більш обмежену тематику, таку як певний курс.

Термінологічний словник є однією з категорій лінгвістичних словників і спеціалізується на мовному матеріалі, який відображає термінологію певної галузі або галузей знань. Термінологічна лексикографія займається теорією та практикою створення таких словників [11, с. 66-69].

Існує багато видів навчальних словників, призначених для різних цілей та аудиторій:

1. Загальні словники призначені для широкого загалу користувачів і включають загальновживану лексику та мовну інформацію.

2. Фахові словники – це словники, спеціалізовані на окремих галузях або темах знань, що містять терміни, визначення та пояснення, що стосуються цієї галузі. Вони допомагають зрозуміти та використовувати специфічну лексику в певній галузі.

3. Шкільні словники – це довідники, призначені для учнів, які містять визначення, правила орфографії, граматики, синоніми, антоніми та іншу корисну інформацію про слова. Вони допомагають учням розширити свій словниковий запас, розібратися з правильним написанням слів та використанням їх у контексті.

4. Навчальні словники створені для іноземців, які вивчають мову, і можуть містити додаткові пояснення та педагогічні матеріали. Одна з основних проблем навчального словника – це формування словника, який повинен відобразити найбільш уживану та життєву лексику.

5. Академічні словники призначені для студентів вищих навчальних закладів і включають терміни з академічних дисциплін. Вони можуть бути загальними, що охоплюють широкий спектр дисциплін або спеціалізованими, зосередженими на певній галузі знань.

6. Етимологічні словники – лінгвістичні словники, що містять інформацію про історію окремих слів, а іноді й морфем, тобто інформацію про фонетичні та семантичні зміни, які вони зазнали. Великі тлумачні словники також можуть містити нотатки про етимологію слів.

7. Синонімічні та антонімічні словники допомагають розширити словниковий запас та вивчити схожі та протилежні слова.

Словники синонімів призначені для того, щоб дати систематичний опис синонімічних груп та рядів. У цих словниках вказуються смислові та стилістичні відмінності між синонімами, умови їх взаємозамінності у різних контекстах.

Словники антонімів пояснюють смислові співвідношення слів із протилежними значеннями. Вони наочно показують, у чому різниця антонімів, вчать вживати слова з протилежним значенням.

8. Фразеологічні словники містять фразеологічні одиниці з особливими значеннями. Інтерактивні та онлайн словники доступні в онлайн-форматі і можуть містити додаткові ресурси, звуки вимови та інші зручності для користувачів.

Ці типи словників служать для різних навчальних, професійних та загальних цілей і можуть бути корисні для всіх, хто вивчає або використовує мову в різних контекстах.

Серед можливих функцій виділяють наступні:

- Навчальні словники надають короткі та зрозумілі визначення для слів, що допомагають користувачам зрозуміти їх значення.

- Вони вказують на правильний контекст та ситуації для вживання слова, роблять наголос на граматичних аспектах, стилістичних відтінках і т. д. Окрім цього, деякі навчальні словники надають вимову слів, щоб користувачі могли правильно вимовляти їх та для іноземців навчальні словники можуть містити переклади слів на їхню рідну мову для полегшення зрозуміння.

- Словники можуть наводити синоніми (слова з подібним значенням) і антоніми (слова з протилежним значенням), що допомагає розширювати словниковий запас і розуміти відтінки значень, деякі містять фразеологічні вирази та вирази, які допомагають розуміти і вживати готові фрази в мовленні.

М. Лаптева до провідних функцій іноді відносять інформаційну, систематизуючу та функцію самоосвіти.

Наведені вище функції словників є різноманітними і спрямовані на надання користувачам інформації та підтримку в процесі розуміння, вживання та навчання мови.

Є різні підходи і до визначення структури навчальних термінологічних словників. Напр., А. Полуктова надає конкретні вказівки щодо навчальних термінологічних словників:

а) реєстр словника має обмежуватися невеликою кількістю слів, базуючись на лексичному мінімумі, що відповідає навчальній програмі та вибирається на основі аналізу частоти вживання термінів;

б) навчальний словник повинен містити рекомендації стосовно послідовності вивчення термінів в загальній терміносистемі;

в) словникова стаття має бути короткою, добре структурованою і нести не лише переклад слова, а й ілюструвати його вживання у лексичному та термінологічному контексті;

г) тлумачення та приклади-словосполучення включають тільки слова, що входять до реєстрового складу навчального словника, для уникнення неконтрольованого розширення його реєстру;

д) доцільним є включення ілюстративних додатків із зображенням, а також надання граматичних та методичних коментарів.

При складанні словника слід враховувати багато компонентів: мету вивчення мови, володіння розмовною мовою, вироблення навичок перекладу, розуміння професійної літератури, професійна комунікація тощо.

2.3. Принципи відбору лексики для навчального термінологічного словника (НТС)

Знання будь-якої іноземної мови залежить від розвитку необхідного об'єму лексичних одиниць, які потрібні для спілкування в різних комунікативних ситуаціях, тобто лексичні мовленнєві навички означають вміння інтуїтивно користуватися, розуміти та використовувати іншомовну лексику на основі відносин між словами та їх значенням, а також між словами іноземної мови [21, с. 4-5].

Проблема відбору слів для активного та пасивного словникового запасу є актуальною, оскільки вміння ефективно користуватися лексикою іноземної мови визначає загальний рівень мовної компетенції. Відбір слів для лексичних мінімумів, визначення їх кількості та призначення до активного або пасивного запасу визначають автори навчальних програм і підручників. Важливо мати ефективні методичні засоби для досягнення успіху у розвитку мовленнєвої компетенції студентів.

Ця проблема є актуальною та важливою. Вчені-методисти І. М. Берман, В. А. Бухбіндер, І. В. Рахманов робили дослідження у цій галузі і внесли великий внесок у розбудову теорії. Тож, розрізняють два методи визначення лексичного мінімуму: інтуїтивний і статистичний (заснований на частоті вживання слів). Обидва підходи мають свої переваги та недоліки.

Інтуїтивний підхід є більш гнучким і дозволяє враховувати контекст та специфіку конкретного навчального курсу, але може бути суб'єктивним та включати менш вживані слова. Статистичний підхід об'єктивніший і ґрунтується на фактичних даних про частоту вживання слів, що спрощує комунікацію, але може не враховувати специфіку конкретної професійної галузі. Вибір між цими підходами залежить від цілей навчання та специфіки мовного курсу.

Також була введена концепція багатовекторного підходу до відбору нових лексичних одиниць, тобто розрізняють критерії відбору лексики на два типи: основні і допоміжні. Основні критерії включають семантичну цінність слів, тобто їх здатність виражати важливі поняття з різних сфер людської діяльності, які відображені у конкретному навчальному матеріалі; сполучуваність слів з іншими лексемами та стилістичну універсальність, яка не обмежена жодним стилем мовлення. Допоміжні критерії включають багатозначність слів, їх здатність виконувати конструктивну роль у реченні, а також частотність та словотворчий потенціал.

Для забезпечення ефективної комунікації у професійному середовищі стає необхідним виділення субстрату мінімально необхідної лексики. Оскільки накопичення достатнього обсягу лексики відбувається поступово, доцільно виділяти лексичні мінімуми засвоєння кожному етапі чи з кожної теми.

Лексичний мінімум має низку характерних ознак: напр., склад лексичного мінімуму може бути співвіднесений з етапом чи рівнем навчання; кількість лексичних одиниць має дозволяти використовувати іноземну мову як мову спілкування. Нижня межа словникового запасу визначається лексичним мінімумом. Словниковий запас розширюється з кожним новим рівнем, оскільки запроваджуються нові слова та значення вже відомих слів.

Обсяг лексичного мінімуму має бути посильним, але достатнім для забезпечення спілкування іноземною мовою.

При створенні лексичного мінімуму важливе питання – це його структурування. Можна використовувати традиційний метод, коли слова впорядковуються за алфавітним порядком, і також застосовувати тематичний підхід до організації матеріалу, який був в основі перших трьох лексичних мінімумів градуальної серії ТРМІ. При цьому алфавітний список слів може супроводжуватися вербальними і графічними коментарями та перекладом на

кілька мов. Тематичний підхід також враховується під час відбору словника, оскільки він визначає теми, які є актуальними для певного рівня. Важливим є також принцип методичної доцільності, який враховується при підготовці лексичного мінімуму і забезпечує його ефективне використання. Використання різних способів подання матеріалу та різних видів коментарів наближає лексичний мінімум до комплексного навчального словника, який поєднує риси різних типів словників, включаючи тематичні, орфографічні, граматичні, акцентологічні, перекладні, термінологічні словники, а також словники синонімів, антонімів та власних імен.

У той же час дослідники виділяють низку принципів, на основі яких повинні складатися лексичні мінімуми і які можна поділити на три групи: статистичні, лінгвістичні та методичні.

Статистичні принципи відбору лексики в навчальний словник базуються на аналізі частоти вживання слів в мовленні. Основна ідея полягає в тому, щоб включити до словника найбільш поширені та важливі слова, які найчастіше зустрічаються в текстах. Це допомагає студентам навчатися тим словам, які є найбільш актуальними для реальних комунікативних потреб.

Відбір лексики у навчальний словник полягає в кількох лінгвістичних принципах:

- семантична значимість — слова вибираються з урахуванням їх семантичної значимості, тобто їх здатність виражати важливі поняття і концепції у певній галузі знань;
- частотність використання — у навчальних словниках приділяється увага словам, які найчастіше використовуються у мові та листі у відповідній предметній галузі чи тематиці;
- специфіка предметної області — слова відбираються з урахуванням специфіки предметної області, згідно якої створюється словник. Наприклад, у

навчальному словнику з медицини будуть включені терміни та лексика, характерні саме для медичної науки;

- структура словника – навчальний словник може бути структурований тематично, алфавітно чи з інших принципів, що також впливає відбір лексики;

- зрозумілість і ясність – слова вибираються таким чином, щоб вони були зрозумілими та зрозумілими для цільової аудиторії, їх значення та вживання легко засвоювалися учнями.

При формуванні лексичного мінімуму для навчального словника важливо керуватися кількома методичними принципами. По-перше, важливо системно представити лексичний матеріал, враховуючи внутрішні зв'язки між словами та їх семантичними значеннями. Далі, цей матеріал повинен бути адаптований до рівня освіти учнів або студентів і відповідати їхнім віковим і інтересам. При відборі слів слід враховувати їх частотність вживання у мовленні, надаючи перевагу тим лексичним одиницям, які зустрічаються найчастіше.

Також важливо забезпечувати методичну доцільність та контрольованість реєстру слів, щоб уникнути надмірного розширення лексичного обсягу словника. При відборі слів слід враховувати специфіку навчального процесу та вимог програм для конкретного рівня навчання.

2.4. Особливості використання фреймової моделі для систематизації терміносистеми

Для того, щоб виявити структуру термінологічної системи «Теорія та практика науково-технічного перекладу» ми використовуємо методику фреймового аналізу. Для цього треба розуміти кожен термін як окремий концепт цієї галузі знань [36]. У когнітивній лінгвістиці концепт відіграє

важливу роль у підборі слів для навчального словника, оскільки він є основною одиницею знань, що організовує наше уявлення про світ. При складанні навчального словника враховуються концептуальні категорії, їх взаємозв'язок, а також частотність використання та значущість для студентів [24, с. 665].

Учені активно працювали над вивченням теми концептів, розкриваючи різні аспекти цього феномена в мовознавстві та когнітивній науці. Такі дослідники, як С. Аскольдов, Ю. Степанов і О. Кубрякова, зробили значний внесок у розробку теорії концептів, завдяки чому сьогодні ми маємо у своєму розпорядженні три різні підходи до визначення концепту:

- це – «ментальна освіта, яка заміщає в процесі мислення невизначену множинність предметів того ж типу»; стверджується, що концепт не завжди замінює реальні об'єкти, але може замінювати певні аспекти об'єкта або дії, наприклад, як у випадку з концепцією «справедливість», і загалом виконувати різноманітні точні та абстрактні розумові функції;
- концепт можна розглядати як «ментальні утворення» або «згустки культурного середовища у свідомості людини», підкреслюючи єдність світів матеріального та духовного. Концепт є мостом між культурою та ментальним світом людини, а також визначає взаємодію між людиною та культурою, де вона не тільки сприймає духовні цінності, але й впливає на них, роблячи концепт ключовим осередком культури у його ментальному світі;
- концепт є сполучною ланкою між словом та реальністю. Це певний сенс чи ідея, яка є у нашій свідомості, і, головне, що функціонує як оперативна одиниця в розумових процесах. Концепт – гештальт, тобто має повністю самостійну і чітко відокремлену сутність.

Отже, концепт можна розглядати як процес формування осмисленої інформації про об'єкти пізнання, включаючи інформацію про їхній поточний

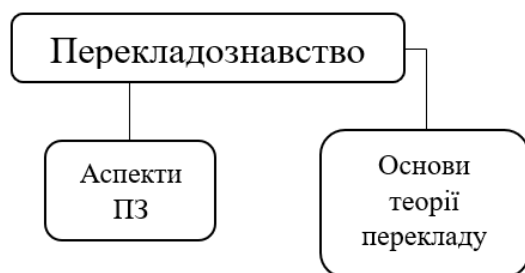
стан або потенційне становище у світі. Ця інформація є осмислений «сенс» або «концепт» у широкому сенсі.

У когнітивній лінгвістиці фрейми розглядаються як ментальні конструкції, що структурують знання про специфічні об'єкти, процеси або події. Це сприяє глибшому розумінню та інтерпретації спеціалізованої лексики, адаптуючи її до різноманітних життєвих обставин чи професійних сфер. Підхід із використанням фреймів полегшує як визначення і категоризацію термінів, але й розкриває їх глибший зміст і зв'язок з-поміж них.

У контексті перекладознавства можна розробити фрейм, який включатиме різноманітні аспекти перекладу. Це можуть бути такі елементи, як теоретичні підходи до перекладу, різні методики перекладу, його типи, інструменти, що

використовуються, а також етичні питання, пов'язані з перекладом.

Рис. 2.1

Кожен компонент у цьому фреймі матиме свої підрозділи та відповідні терміни. Наприклад, у розділі «методи перекладу» можуть бути такі поняття, як буквальний

переклад, адаптація, транскрипція та інші, кожне з яких має унікальні характеристики та області застосування.

Фрейм охоплює широкий спектр важливих елементів цієї дисципліни. Було виділено два базових концепти, які показують найважливіші елементи цієї дисципліни. У загальному вигляді це можна показати наступним чином.

Система понять, які демонструє фрейм, включає загальні та вузькоспеціалізовані теорії перекладу, типи перекладів, професійна етика перекладача, історичний аспект, різноманітні методи перекладацьких змін (у стилістиці, лексиці, граматиці, фонетиці) та розробка моделей перекладу.

Особлива увага приділяється таким поняттям, як мінімальні одиниці перекладу, теорія відповідників, а також критерії еквівалентності та адекватності перекладу. У контексті цієї рамки, критерії відбору термінології для словника базуються на важливості термінів, їхній частоті вживання в перекладознавстві та їхній здатності представляти ключові ідеї й методи, необхідні для розуміння та здійснення перекладу.

Першим базовим концептом є АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.

Загальні та спеціальні теорії перекладу охоплюють різноманітні підходи та концепції, необхідні для розуміння й аналізу процесу перекладу. Загальні теорії зачіпають широкі концепції, як-от визначення перекладу, його основні цілі та функції, а також питання, пов'язані з еквівалентністю та адекватністю перекладу, звертаючи увагу на фундаментальні принципи, які стоять за перекладацькою діяльністю. З іншого боку, спеціальні теорії перекладу

зосереджуються на конкретніших елементах, як-от літературний переклад, технічний переклад, а також синхронний і послідовний переклад, досліджуючи особливості перекладу в різних сферах, а також проблеми та стратегії, пов'язані з роботою з різноманітними текстами та контекстами. Обидва види теорій відіграють ключову роль в осмисленні широкого кола питань, пов'язаних із перекладом, і сприяють розвитку ефективних перекладацьких умінь.

Історія перекладу вивчає еволюцію мистецтва і техніки перекладу в різні історичні періоди. Цей аспект охоплює аналіз того, як різні культури та суспільства сприймали та практикували переклад, а також осмислює вплив

Рис. 2.2

історичних подій на теорії та методи перекладу. З огляду на всі елементи, вивчення історії перекладу є невід'ємною частиною для розуміння його поточного становища та напрямів майбутнього розвитку.

Етика перекладача охоплює низку основоположних принципів, необхідних для ефективного та професійного виконання перекладацької роботи. Ключові принципи етики охоплюють відданість чесності й точності під час передання змісту вихідного тексту, дотримання авторських прав і конфіденційності інформації, а також чесну й етичну взаємодію з клієнтами й авторами першоджерел.

Типології перекладу фокусується на розмаїтті методів і підходів, що застосовуються для перекладу різних видів текстів і в різних контекстах. Ця сфера охоплює безліч перекладацьких технік і стратегій. Особливе значення в цьому аспекті приділяється розумінню контексту і цілей перекладу, що забезпечує вибір найбільш підходящого методу перекладу для кожного конкретного випадку.

У наш час переклад стає ключовим інструментом для об'єднання людей і культур, долаючи мовні перепони. Завдяки прогресу в галузі технологій, особливо в розвитку машинного перекладу та інструментів для перекладачів, процес перекладу став простішим і швидшим, що

Рис. 2.3

робить його доступним для більшої кількості людей. Таким чином, сфера перекладу постійно розвивається, пропонуючи фахівцям нові виклики та можливості.

Другий базовий концепт – ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ, який у фреймі зачіпає важливі концепції та методи, котрі є основою для вивчення перекладознавства. Фундаментальні принципи, описані у ньому, забезпечують основу для глибокого розуміння складності перекладацької роботи та взаємозв'язків між різними

аспектами дисципліни перекладознавства.

У перекладознавстві, концепції еквівалентності та адекватності відносяться до оцінки ступеня відповідності перекладу вихідному тексту. Еквівалентність акцентується на точному переказі смислу оригіналу, в той час як адекватність фокусується на відтворенні структурних, стилістичних і культурних характеристик першоджерела.

Важливість у процесі перекладу полягає в знаходженні рівноваги між еквівалентністю та адекватністю. Занадто сильна орієнтація на еквівалентність може призвести до втрати унікальних культурних елементів оригіналу, тоді як надмірна увага до адекватності може породити надто буквальний переклад, що втрачає гладкість і ясність тексту.

У контексті перекладознавства, теорія відповідників фокусується на виявленні та застосуванні еквівалентів між двома мовами. Ця теорія відіграє критичну роль у забезпеченні точності та адекватності перекладу, враховуючи відмінності в лексиці, стилі, культурі та семантиці між вихідною та цільовою мовами. Вона охоплює пошук як буквальних, так і концептуальних відповідностей, що дає змогу перекладачеві добирати найвідповідніші слова та фрази для вірного передання сенсу оригінального тексту.

У цій галузі тема одиниць перекладу стосується визначення мінімальних фрагментів тексту, що підлягають перекладу. Це можуть бути слова, фрази, речення або навіть цілі абзаци та розділи тексту. Розуміння і вивчення цих одиниць критично важливе для вибору найкращого методу перекладу. Дослідження одиниць перекладу дає змогу перекладачам точніше й повніше передавати зміст і відтінки оригінального тексту.

У наше століття, переклад перетворюється на більш багатогранний і складний процес, що містить у собі різноманітні методи і підходи. Різні моделі перекладу, як-от комунікативна, денотативна, дискурсивна, інформативна, трансформаційна та семантична, демонструють унікальні

способи передання інформації, смислу та задуму вихідного тексту. Ці моделі слугують орієнтиром для перекладачів, даючи їм змогу обирати найбільш підходящі стратегії залежно від особливостей тексту та потреб аудиторії.

Рис. 2.4

Трансформації в перекладі являють собою третій рівень у концепції основ теорій перекладу, і це відіграє критично важливу роль для розуміння і виконання перекладацької роботи. Так, перекладацькі трансформації належать до модифікацій, які перекладач застосовує до вихідного тексту для створення адекватного перекладу [8, с. 18-19]. Ці зміни можуть бути різноманітними: стилістичними, лексичними, граматичними, фонетичними та іншими. Мета цих трансформацій – досягнення еквівалентності та адекватності перекладу, при цьому зберігаючи зміст і стиль вихідного тексту.

2.5. Лінгвістична характеристика словника «Електронний навчальний термінологічний словник для самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія і практика науково-технічного перекладу»

Навчальний термінологічний словник з теорії перекладу, створений на основі фрейму – це допоміжний ресурс, що включає широкий спектр термінів, які описують ключові поняття, процеси та методології в галузі перекладу.

Було відібрано 100 ключових термінів для укладання цього словник «Електронний навчальний термінологічний словник для самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія та практика науково-технічного перекладу», які як показує структура фрейму включає основні поняття: основи теорії перекладу (*адекватність, еквівалентність, інваріантність, лексичні*

відповідники, фразеологічні відповідники, граматичні відповідники, калькування, відповідники-аналоги, нульовий переклад, слово як одиниця перекладу, комунікативна модель перекладу, семантична модель перекладу, фонетичні трансформації, лексичні трансформації, генералізація, псевдоінтернаціоналізми, антонімічний переклад, прагматичні ідіоми тощо) та аспекти перекладознавства (*загальна теорія перекладу, спеціальна теорія перекладу, перекладацька етика, письмовий переклад, усний переклад, послідовний переклад, синхронний переклад, вільний переклад, міжмовний переклад, машинний переклад тощо*), щоб глибше зрозуміти галузь перекладу. Цей відбір було ретельно виконано з метою охопити основні елементи перекладу, включно з теоретичними основами, методикою, практичними аспектами, а також культурним і мовним розмаїттям, що впливають на перекладацький процес.

2.5.1. Етимологічний аналіз термінів

Етимологічний аналіз сукупності термінів, які були відібрані для словника дозволив зробити наступні висновки.

Приклади демонструють давні історичні основи термінології в галузі перекладу, відображаючи внесок і вплив класичних європейських мов на розвиток мовознавства. Близько 90% термінів є запозиченими.

Більшість термінів у словнику сягають корінням у класичні європейські мови, особливо в латинь і давньогрецьку. Це є відображенням історії розвитку наукової термінології, де багато термінів у галузі гуманітарних наук сягають класичних мов. Водночас, присутні й терміни, що походять із сучасних європейських мов, що демонструє еволюцію та розширення галузі мовознавства в сучасну епоху.

Наприклад:

- *адекватність* – термін походить від латинського «adequatio», що означає «рівність» або «відповідність», і застосовується для оцінювання точності перекладу стосовно оригіналу;
- *еквівалентність* – походить від латинського «aequivalentia», що означає «рівнозначність», і в перекладі стосується збереження смислу та функцій вихідного тексту;
- *макроконтекст* – слово складено з грецького префікса «макро-», що означає «великий», і латинського «contextus», що перекладається як «зв'язок», та відноситься до ширшого контексту в перекладі;
- *транскрипція* – походить від латинського «transcriptio», що означає «переписування», і описує процес перетворення звуків однієї мови на письмову форму іншої;
- *генералізація* – походить від латинського «generalis», що означає «загальний», і в перекладі може стосуватися узагальнення або спрощення елементів тексту;
- *логізація* – утворено від грецького «logia», що означає «наука» або «вчення», і суфікса «-ізація», що означає процес або дію, відноситься до логічного аналізу або організації в контексті перекладу;

2.5.2. Структурна характеристика термінологічного словника

Аналіз лінгвістичного матеріалу розподілимо на дві частини: структурний і лексичний аналіз.

У цьому словнику (україномовна частина) переважають двослівні терміни – 51, вони використовуються для більш детального визначення або розширення концепцій.

Також присутні і однослівні терміни – 28, що підкреслює прагнення до простоти і стислості в термінології.

Трислівні та довші терміни трапляються рідше – 21, але вони критично важливі для опису складніших і вузькоспеціалізованих ідей у перекладацькій сфері.

Така структура розподілу термінів відображає як широту, так і складність галузі перекладу: стислість однослівних термінів полегшує розуміння основних концепцій, у той час як наявність багатослівних термінів вказує на необхідність глибшого розбору й уточнення в певних аспектах перекладу.

У словнику всі 100 термінів представлені іменниками. Однак у 57 випадках ці іменники поєднуються з прикметниками, забезпечуючи більш точне та деталізоване визначення кожного терміна. Це поєднання прикметників з іменниками допомагає краще зрозуміти нюанси та конкретні аспекти, пов'язані з кожним терміном, покращуючи їхнє розуміння та уточнюючи їхні значення в контексті перекладу.

Номінальні елементи становлять основу більшості термінологічних визначень у галузі перекладу. У словнику ключові терміни, такі як *еквівалентність* і *контекст*, зазвичай представлені саме іменниками, що відображає основні концепції та компоненти цієї дисципліни.

Прикметники слугують для детальнішого опису й уточнення термінів. Вони можуть описувати різні види перекладу, наприклад, позначаючи його як *дослівний* або *вільний*, а також оцінювати якість перекладу, використовуючи терміни на кшталт *точний*. Ці слова відіграють ключову роль у точному та поглибленому осмисленні різноманітних аспектів перекладу.

Як показують таблиці, у цьому словнику серед українських еквівалентів переважають складені терміни, які складають основну його частину.

З точки зору словотвору терміни є непохідними та похідними. Похідні терміни, утворені за допомогою афіксів, а саме суфіксів і префіксів, вносять додаткові відтінки і нюанси в значення.

Табл. 2.1

Способи творення термінів	Приклади термінів і значення афіксів
суфіксація	<i>адекватність – процесуальний суфікс, що вказує на дію або результат дії дієслова; стан, якість або міра адекватності</i> <i>калькування – процесуальний суфікс, що вказує на дію або результат дії дієслова; процес чи дія калькувати, тобто перекладання з іншої мови з мінімальними змінами</i> <i>еквівалентність – стан або якість еквівалентності, тобто здатність чогось бути еквівалентним чому-небудь іншому</i>
префіксація	<i>псевдоінтернаціоналізми – «несправжній» або «фальшивий»; відноситься до явищ або ідей, які виглядають як інтернаціональні або загальноприйняті, але при цьому не мають реального міжнародного значення чи сутності</i> <i>інваріантність – значення із запереченням або негациєю, подібно до префіксів «не-» або «без-»; стан, де зміни або варіації відсутні, тобто на незмінність чи постійність</i> <i>декомпресія – позначення зняття, видалення, реверсу або оберненої дії; процес, що є</i>

	<i>протилежним до компресії</i>
--	---------------------------------

Похідні терміни (укр. еквіваленти)

Суфіксальні терміни утворюються шляхом додавання суфікса до кореня слова, як, наприклад, *адекватність*, де суфікс «-ність» перетворює прикметник «адекватний» на іменник, демонструючи перехід від однієї частини мови до іншої, що також є засобом словотворення. Всього налічується 18 термінів, утворених даним способом словотворення.

Префіксальні терміни формуються додаванням префікса до основи слова. Наприклад, слово *псевдоінтернаціоналізми* містить префікс «псевдо-», який надає значення «несправжній» або «імітаційний», проте у слові пристуні і два суфікси, що автоматично робить даний термін префіксально-суфіксальним. Ця група представлена 7 термінами.

На відміну від українських еквівалентів, серед англійських переважають однослівні терміни – 42.

Водночас, кількість двослівних термінів також є значною і становить 29, що може відображати потребу в додаткових уточненнях для повного розуміння поняття.

Трислівні та довші становлять лише невеличку частку – 12 термінів. Це вказує на прагнення до конкретності та ясності.

Також, іменники – це найпоширеніша категорія в списку англійських еквівалентів. Іменники зазвичай описують ключові концепції, об'єкти дослідження, процеси, та явища в перекладі і лінгвістиці. Всього їх 21, напр., *adequacy, equivalency, calculation*.

Конструкції «іменник-іменник» часто використовуються для створення специфічних термінів, що описують особливі аспекти або концепції. Вони виражають складніші ідеї, такі як *source language* (мова оригіналу) або *target language* (мова перекладу).

Конструкції «прикметник-іменник» допомагають уточнити і розширити значення іменників. Вони описують характеристики або особливості різних аспектів перекладу, як у випадку *adequate translation* (адекватний переклад). Загальна кількість – 50.

Прості терміни – це базові слова, які не походять від інших слів. Вони часто відіграють роль основних понять у дисципліні. Напр., слова *word*, *text*, *language* є основними елементами лінгвістики і перекладу і не похідні від інших слів.

Табл. 2.2

Способи творення термінів	Приклади термінів і значення афіксів
суфіксація	<i>adequacy</i> – властивість бути адекватним або таким, що відповідає деяким стандартам чи очікуванням), <i>transformational translation</i> – процес або результат дії, тобто "translation" описує процес або результат перекладу тексту з однієї мови на іншу <i>lexical transformation</i> – дія або результат зміни форми чи структури, стосовно лексики, це означає зміну лексичних елементів
префіксація	<i>decompression</i> – позначення зворотної дії до процесу, вираженого основним дієсловом або іменником; у даному випадку, "decompression" означає процес, протилежний "compression" (компресія). <i>interlanguage translation</i> – означає між або

	<i>серед; у контексті "interlanguage" (міжмовний) він підкреслює взаємодію або перетин між різними мовами</i> transcription – <i>значення через, за межі, перехід; у слові "transcription" він вказує на процес перекладу звуків мови в письмову форму</i>
--	---

Похідні терміни (англ. еквіваленти)

Похідні терміни формуються з інших слів за допомогою афіксів (префіксів та суфіксів) або шляхом словоскладання. Вони часто виражають специфічні концепції або варіанти базової ідеї. Напр., *transformational* (трансформаційний) утворений від "transform" (перетворювати) з додаванням суфікса -al. Інші приклади включають *modernisation* (модернізація), похідне від "modernise" (модернізувати), і "linguistic" (мовний), яке походить від "linguistics" (мовознавство).

Ці різні способи утворення термінів вказують на багатство та гнучкість мови у висвітленні складних понять у сфері перекладу.

Аналізуючи словник з точки зору семантики в контексті теорії перекладу, фрейм допоміг нам виділити основні тематичні групи: аспекти перекладознавства (загальна/спеціальна теорії перекладу, історія перекладу, етика перекладача, типологія перекладів, переклад у сучасному світі) та основи теорії перекладу (*еквівалентність та адекватність, теорія відповідників, одиниці перекладу, моделі перекладу, перекладацькі трансформації*), тому можна помітити, що всі терміни мають формальний характер. Це означає, що їхнє застосування обмежене професійним та академічним середовищем, де кожному терміну приписується точно визначене значення. Така формальність термінів важлива для того, щоб вони могли точно і чітко передавати складні ідеї та концепції, що необхідно для проведення наукових обговорень і досліджень у галузі перекладу.

Отже, ми детально розглянули термінологічну систему, використовувану у сфері перекладу, акцентуючи увагу на різних методах формування термінів та їхніх семантичних характеристиках. Використання фреймового підходу в аналізі дало змогу не тільки класифікувати терміни за структурою, а й глибше зрозуміти їхню функцію та значення в контексті науково-технічного перекладу. Цей підхід виявив, що терміни – це не просто слова, а концепти, які визначають ключові поняття та структурно важливі елементи в даній галузі знань [29, с. 5].

Основна відмінність між українськими та англійськими термінами полягає в їхній структурі та способі формування. В українській частині словника переважають двослівні терміни, що використовуються для детальнішого визначення або розширення концепцій, підкреслюючи складність і багатоаспектність теми. Натомість в англійському сегменті домінують однослівні терміни, що вказує на прагнення до стислості та ефективності у професійному спілкуванні. Ця різниця у структурі та підходах до формування термінології віддзеркалює різні стилі мислення та підходи до наукового викладу інформації в різних мовних і культурних контекстах.

РОЗДІЛ 3

ПРОГРАМУВАННЯ ТА УКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА

3.1. Основна триада розробки веб-сайту та вибір платформи

У сучасному світі, де інтернет стає дедалі більш інтегрованою частиною нашого повсякденного життя, веб-сайт став важливою частиною та не тільки слугує візитною карткою, а й відіграє ключову роль у досягненні бізнес-цілей, освітніх ініціатив або особистих проєктів. Саме тому створення адаптивного веб-сайту для словника є важливим.

Вибір правильних інструментів для створення сайту має вирішальне значення. Це впливає не лише на візуальне сприйняття та користувацький досвід, а й на такі аспекти, як швидкість завантаження сторінок, оптимізація для пошукових систем, безпека тощо.

Таким чином, вибір інструментів для створення веб-сайту має ґрунтуватися на ретельному аналізі вимог проєкту і можливостей, які ці інструменти можуть запропонувати [53]. Від цього вибору залежить не лише успіх, а і його життя. Для цього був обраний комплексний підхід до створення, використовуючи сучасні веб-технології та інструменти. Основу проєкту складає триада веб-розробки: HTML, CSS, та JavaScript. Ці технології дозволили створити інтуїтивно зрозумілий та зручний у використанні інтерфейс, який надає користувачам легкий доступ до пошуку інформації.

HTML, що означає HyperText Markup Language, є основою для створення веб-сторінок і веб-додатків. Він визначає структуру і зміст веб-сторінок, даючи змогу вбудовувати текст, зображення, відео та інші медіа-ресурси. Кожен тег у HTML має своє призначення, від заголовків і параграфів до списків і таблиць, забезпечуючи чітку ієрархію і зрозумілість змісту. Його важливість важко переоцінити. Він є стандартом, який гарантує, що веб-

контент буде інтерпретуватися веб-браузерами однаково, незалежно від пристрою або операційної системи користувача.

Розробники використовують HTML для побудови всього, від простих особистих блогів до складних корпоративних порталів та інтернет-магазинів. Кожен елемент на сторінці, від заголовка до футера, описується за допомогою HTML.

HTML мова за своєю суттю не є мовою програмування, вона є мовою розмітки гіпертекстових документів. Таким чином, знання HTML є критично важливим для будь-кого, хто працює у сфері веб-розробки, дизайну або управління контентом. Це основа, на якій будується вся інтерактивність і дизайн сучасного Інтернету, і без розуміння HTML складно домогтися успіху в будь-яких проектах, пов'язаних із вебом.

HTML (Hypertext Markup Language) теги відіграють ключову роль у створенні веб-сторінок, визначаючи структуру і зміст документа. Для правильного використання тегів необхідно розташувати відкриваючий та закриваючий теги «<...>», щоб кожен з них мав свою пару і вони могли функціонувати. Також необхідно зазначити, що кожен тег має відповідну команду, яка складається з відкриваючого «<head>» та закриваючого «</head>» слів.

Рис. 3.1

```
<!DOCTYPE html>
<html lang="en">
<head>
  <meta charset="UTF-8">
  <meta name="viewport" content="width=device-width, initial-scale=1.0">
  <title>Document</title>
</head>
<body>

</body>
</html>
```

Розберемо декілька на нашому прикладі:

- <!DOCTYPE html> – цей тег оголошує тип документа та версію HTML;

- `<html lang="en">` – кореневий елемент усього HTML-документа. Атрибут `lang="en"` вказує, що основна мова контенту сторінки - англійська;
- `<head>` – секція, що містить метадані, які зазвичай не відображаються безпосередньо на веб-сторінці, а саме стилі, скрипти тощо;
- `<meta charset="UTF-8">` – визначає, що символічне кодування сторінки має бути UTF-8, що підтримує більшість мов і символів;
- `<title>Document</title>` – задає заголовок веб-сторінки;
- `<body>` – секція, в яку поміщається основний вміст веб-сторінки, видимий користувачам.

Насправді, те, що написано вище, є лише шаблоном, тому використовуватимуться додаткові теги для створення та обробки даних, кожен з яких, що використовується кілька разів, описаний нижче.

Заголовки `<h1>` та `<h2>` відіграють ключову роль у створенні ієрархії заголовків на веб-сторінках, що допомагає не лише візуально розділити контент сторінки, але й підвищити її доступність та зручність використання.

`<h1>` (Heading Level 1):

Тег `<h1>` є заголовком першого рівня. Він використовується для позначення основного заголовка сторінки чи розділу. Заголовки `<h1>` зазвичай найбільші за розміром і найважливіші семантично серед інших заголовків на сторінці.

`<h2>` (Heading Level 2):

Тег `<h2>` є заголовком другого рівня. Він використовується для позначення підзаголовків або другорядних розділів сторінки.

Елемент `<nav>` призначений для розміщення навігаційних посилань. Найчастіше він використовується для головних навігаційних блоків, таких як меню сайту.

Елемент `<main>` призначений для позначення основного вмісту документа, який є унікальним для цієї сторінки та не включає вміст, що повторюється на сторінках усього сайту.

Елемент `<footer>` використовується для позначення підвалу сторінки. До підвалу зазвичай включається інформація про копірайт, посилання на політику конфіденційності тощо.

У деяких частинах сайту були використані списки, вони допомагають користувачу краще зрозуміти структуру та організацію інформації на сторінці.

`<ul>` (Unordered List):

Тег `<ul>` є елементом неупорядкованого списку в HTML. Він використовується для створення списку елементів, які не мають певного порядку чи значення, просто перераховані. Кожен елемент списку зазвичай представлений за допомогою тега `<li>` (елемент списку). Цей тег зазвичай використовується для створення меню, списку посилань, ключових пунктів і т.д. Елементи всередині `<ul>` зазвичай відображаються з маркерами, такими як крапки, кола або квадрати, залежно від стилів CSS.

`<li>` (List Item):

Тег `<li>` використовується для визначення окремих елементів списку всередині тегу `<ul>` (неупорядкований список) або `<ol>` (упорядкований список). Кожен елемент списку повинен бути обернутий у тег `<li>`. Цей тег зазвичай використовується всередині `<ul>` або `<ol>` для створення окремих пунктів у списку.

Елементи списку можуть містити текст, зображення, посилання та інші елементи [43, с. 357-363].

Перший пункт списку

Другий пункт списку

Третій пункт списку

Оскільки сайт складається здебільшого з термінів та їхніх значень, необхідно використовувати такі теги, щоб структурувати цю інформацію й утримати користувача на ній.

<dl> (Description List):

Тег <dl> є контейнером для створення списку описів, який містить пари ключ-значення. Цей тег зазвичай використовується разом з <dt> (визначення терміна) та <dd> (визначення опису). Він широко застосовується у веб-розробці для створення глосаріїв, словників, списків термінів та їх визначень, а також інших випадків, коли потрібно асоціювати ключові терміни з їх описами. Використання <dl> сприяє логічному та структурованому поданню інформації на веб-сторінці, що підвищує її читання та розуміння.

<dt> (Definition Term):

Тег <dt> використовується для визначення терміна або назви у списку описів (<dl>). Кожен <dt> зазвичай йде перед відповідним <dd>, позначаючи початок пари ключ-значення. Цей тег відіграє ключову роль в організації та структуруванні інформації на веб-сторінці, даючи можливість користувачеві легко ідентифікувати ключові терміни або назви.

<dd> (Definition Description):

Тег `<dd>` використовується для визначення опису терміна або значення у списку описів (`<dl>`). Кожен `<dd>` слідує за відповідним `<dt>`, надаючи докладний опис або значення терміна. Цей тег відіграє важливу роль у наданні додаткової інформації, яка асоціюється з ключовими термінами або назвами, що сприяє кращому розумінню контенту веб-сторінки користувачем.

Ці теги `<dl>`, `<dt>` та `<dd>` надають потужні інструменти для структурування та організації інформації на веб-сторінці, що робить їх важливими елементами веб-розробки та дизайну.

Рис. 3.2

```
<h2>Етика перекладача</h2>
<dl>
  <dt><strong>Перекладацька етика</strong><i>(translation ethics)</i></dt>
  <dd>
    <ol>
      <li>це професійна етика перекладача, яка інтегрує в себе та зовсім не відміння прийняті у даному суспільстві норми та правила
      <li>це певний набір неписаних правил поведінки перекладача у ході професійної діяльності, насамперед у взаємовідносинах із замовником
    </ol>
  </dd>

  <dt><strong>Професійна етика</strong><i>(professional ethics)</i></dt>
  <dd>- сукупність норм та правил, які регулюють поведінку спеціаліста на основі загальнолюдських моральних цінностей, з урахуванням
  </dd>
</dl>
```

CSS (Cascading Style Sheets) є мовою стилів, яку використовують для опису зовнішнього вигляду та форматування документа, написаного мовою розмітки, такою як HTML. CSS дає змогу створювати та керувати стилями елементів веб-сторінки централізовано, без необхідності вносити зміни безпосередньо в HTML-код.

Основні функції CSS:

- змога відокремити структуру документа від його візуального стилю;
- можливість описати стилі для всього сайту в одному або декількох файлах;
- доступність стилів CSS, які можна адаптувати для різних пристроїв;

- наявність безлічі способів керування розміщенням елементів на сторінці, включно з такими моделями розташування, як Flexbox і Grid, які надають детальний контроль над розташуванням і вирівнюванням [32, с. 47-54].

Для використання CSS існують 3 найпопулярніші методи [44, с. 434-436]:

1) Вбудований стиль (Inline Styles): пряме додавання стилів у HTML-елементи за допомогою атрибута style. Це зручно для швидких виправлень, але не рекомендується для управління стилями всього сайту.

<p style=«color: red;»>Червоний текст</p>

2) Внутрішні стилі (Internal Styles): розміщення стилів усередині тега <style> у заголовку HTML-документа. Це підходить для стилів, специфічних для однієї сторінки.

<style>

p { color: blue; }

</style>

3) Зовнішні стилі (External Stylesheets): посилання на зовнішній файл CSS, що є найпоширенішим і найефективнішим методом управління стилями, особливо для великих сайтів.

<link rel=«stylesheet» type=«text/css» href=«styles.css»>

Для веб-сайту реалізованого в даній роботі був використаний 3 спосіб, а саме створення зовнішнього файлу CSS, що дало змогу поліпшити та оптимізувати роботу всього сайту.

JavaScript (JS) – це динамічна, інтерпретована мова програмування, що широко використовується для створення інтерактивних веб-сторінок. Якщо

HTML відповідає за структуру веб-сторінки, а CSS – за її стиль, то JavaScript додає динамічні та інтерактивні елементи.

Функціональні можливості JavaScript:

1. Модифікація DOM (Document Object Model) є об'єктною моделлю HTML-документа. За допомогою JavaScript розробники можуть маніпулювати елементами DOM, змінюючи їх структуру, вміст і стиль. Це дозволяє без зайвих зусиль обробляти елементи структури DOM та працювати з обраними даними.

- зміна тексту елемента:

```
document.getElementById("myElement").innerText = "Новий текст";
```

- додавання нового елемента:

```
var newElement = document.createElement("div");
```

```
newElement.innerHTML = "Новий елемент";
```

```
document.body.appendChild(newElement);
```

- зміна стилю елемента:

```
document.getElementById("myElement").style.color = "blue";
```

2. Обробка подій в JavaScript дозволяє реагувати на дії користувачів через обробники подій. Це можуть бути кліки миші, натискання клавіш, переміщення миші, введення тексту тощо.

Для прикладу розглянемо найпростіші обробники подій, які ми будемо використовувати при створенні сайту.

- Обробка кліку на кнопку:

```
document.getElementById("myButton").addEventListener("click",  
function() {  
  
    alert("Кнопка натиснута!");
```

```
});
```

- Обробка події введення тексту:

```
document.getElementById("myInput").addEventListener("input",
function() {

    console.log("Текст введено: " + this.value);

});
```

- Обробка події при прогортювання сторінки:

```
window.onscroll = function() {

    .....

};
```

3. JavaScript дозволяє перевіряти дані, введені користувачами у форми, до їх відправлення на сервер. Це покращує користувацький досвід та зменшує навантаження на сервер. В нашому випадку це буде реалізовано лише для пошуку відповідних нам слів.

JavaScript можна підключати до HTML-документа кількома способами. Для прикладу нижче наведений опис одного з них:

1. JavaScript можна вбудовувати безпосередньо в HTML-документ за допомогою тегу `<script>`. Цей метод зручний для невеликого обсягу коду або для швидкого тестування.

```
<body>

    <script>... </script>

</body>
```

Ви можете вставити JavaScript безпосередньо в HTML-атрибути, такі як `onclick`, `onmouseover` тощо. Цей метод також підходить для невеликого обсягу коду.

<body>

<button onclick="alert('Привіт, Світ!')">Натисни мене</button>

</body>

Зовнішнє підключення JavaScript передбачає збереження JS-коду в окремому файлі з розширенням .js і підключення його до HTML-документа за допомогою тегу <script>. Саме цей метод буде доцільним для використання у цій роботі [45, с. 6-7].

<body>

<script src="script.js"></script>

</body>

Платформа в контексті комп'ютерних технологій – це комплекс програмного забезпечення та апаратних засобів, які забезпечують основу для роботи програм. Вона може включати операційну систему, апаратне забезпечення, мови програмування, фреймворки, бібліотеки та інструменти розробки. Існують два типи платформ – апаратні та програмні.

1. Апаратні платформи (Hardware Platforms) – це фізичні пристрої та їх архітектура, такі як ПК, мобільні пристрої, сервери. Вони визначають, які операційні системи можуть бути встановлені і які програми можуть працювати.

2. Програмні платформи (Software Platforms) – це середовища, в яких працюють програми. Вони включають операційні системи, мови програмування, фреймворки, бази даних та інші інструменти, необхідні для розробки та виконання програм.

Основна платформа для цієї роботи – це ПК, але цей сайт було розроблено як кросплатформний, адже зараз смартфон є невід'ємною частиною сучасних технологій і є пріоритетом у використанні для більшості

людей, тому сайт має відповідати певним вимогам, щоб функціонувати за призначенням.

Visual Studio Code (VS Code) – це безкоштовний, кросплатформений редактор коду, розроблений компанією Microsoft. Він популярний серед розробників завдяки своїй потужній функціональності, гнучкості та широким можливостям розширення. Серед можливостей можна виділити наступні:

- VS Code підтримує безліч мов програмування, таких як JavaScript, Python, Java, C++, PHP, HTML, CSS та багато інших;
- у VS Code є велика кількість розширень, які можна встановити з офіційного маркетплейсу;
- вбудований термінал дозволяє виконувати командний рядок безпосередньо в редакторі.

Visual Studio Code є потужним інструментом для розробки веб-сайтів, який забезпечує зручність, гнучкість і багатофункціональність для розробників будь-якого рівня. Саме тому він став невід'ємною частиною для розробки цього проекту і використовувався під час роботи.

3.2. Стратегії та методи розробки сучасного веб-сайту

Сучасні веб-сайти повинні відповідати ряду вимог, щоб забезпечувати високу якість користувацького досвіду, безпеку даних, хорошу продуктивність та ефективну оптимізацію для пошукових систем. Розглянемо основні аспекти, які необхідно враховувати під час розробки сучасного веб-сайту.

1. Користувальницький досвід:

- інтуїтивно зрозумілий інтерфейс: веб-сайт має бути простим та зручним у використанні;

- респонсивний дизайн: сучасні веб-сайти повинні коректно відображатися на пристроях з різними розмірами екранів, настільних комп'ютерів, планшетів або смартфонів;

- швидке завантаження сторінок: Час завантаження сторінок має бути мінімальним.

2. Підтримка та масштабованість:

- легкість оновлення та підтримки: структура та код веб-сайту повинні бути організовані таким чином, щоб полегшити його оновлення та підтримку;

- масштабованість: веб-сайт має бути здатним справлятися зі збільшенням трафіку та даних без втрати продуктивності;

Відповідність сучасним вимогам до веб-сайтів є ключовим фактором успішності будь-якого інтернет-ресурсу. Правильний підхід до розробки є важливим критерієм.

Етап аналізу та планування є критично важливим для успішної розробки будь-якого веб-сайту. Він закладає основу для всіх наступних кроків, визначаючи напрям проекту. У цьому підрозділі ми розглянемо ключові аспекти аналізу та планування, включаючи визначення цілей та завдань веб-сайту, дослідження цільової аудиторії та планування структури та навігації сайту.

Цілі веб-сайту є основними результатами, яких необхідно досягти за його допомогою. Цілі можуть бути різноманітними і залежать від типу веб-сайту та потреб бізнесу: збільшення продажів, підвищення впізнаваності бренду, забезпечення інформаційної підтримки, збільшення кількості передплатників тощо.

Ціллю розробки свого веб-сайту я вважаю створення інструменту, що містить спеціалізовані терміни та їх визначення, що надасть студентам простий у використанні та доступний електронний ресурс.

Завдання веб-сайту – це конкретні дії, які необхідно виконати для досягнення поставленої мети. Наприклад: розробка зручного інтерфейсу для покупок, оптимізація контенту для SEO тощо.

Перед собою я ставлю наступні завдання:

1. Розробити веб-сайт, який надасть студентам зручний та доступний інструмент для пошуку та ознайомлення зі спеціалізованими термінами та їх визначеннями.
2. Зібрати та структурувати список спеціалізованих термінів відповідно до освітньої тематики.
3. Реалізувати інтерфейс, що дозволить користувачам легко шукати та переглядати інформацію, а також функцію, яка прибирає терміни, що не співпадають з введеними у пошук словами.
4. Розробити респонсивний дизайн, щоб сайт коректно відображався на різних пристроях, включаючи мобільні телефони, планшети, ПК тощо.

Визначення цілей та завдань на ранніх етапах проекту забезпечує кілька важливих переваг: фокусування ресурсів, чіткі цілі та завдання дозволяють об'єктивно оцінювати успіх проекту, узгодженість команди.

Цільова аудиторія – це група користувачів, для якої призначено веб-сайт. Розуміння цільової аудиторії є ключовим для створення контенту, інтерфейсів та функціональності.

Важливість дослідження цільової аудиторії виявляється у наступному: 1) персоналізація контенту (розуміння потреб та переваг цільової аудиторії дозволяє створювати більш релевантний та цінний контент); 2) підвищення задоволеності користувачів (облік особливостей цільової аудиторії допомагає покращити користувацький досвід та задоволеність сайтом); 3) ефективність маркетингу: таргетування реклами та маркетингових компаній стає більш точним та результативним).

Макет сайту є графічним або текстовим представленням структури веб-сайту, що включає основні розділи та сторінки. Вона допомагає візуалізувати архітектуру сайту та планувати навігацію.

Основні
елементи
структури:

1. Головна
сторінка:
центральний
вузол, з якого
починається
навігація, має
містити основні

посилання на важливі розділи сайту.

2. Розділи та категорії: групи сторінок, об'єднані за тематикою чи функціональністю.

3. Підсторінки: деталізовані сторінки усередині розділів.

4. Допоміжні сторінки: сторінки з інформацією про компанію, контакти, політику конфіденційності та інші адміністративні дані.

Принципи проектування навігації: простота та логічність, структура та навігаційні елементи повинні бути однакові на всіх сторінках сайту, користувачі повинні добиратися до потрібної інформації за мінімальну кількість кліків.

Важливість планування структури і навігації полягає в поліпшенні досвіду користувача – добре продумана структура і навігація роблять сайт зручним і приємним для користувачів та в полегшенні його створення –

готовий макет сайту значно полегшує його створення і прискорює цей процес.

Цей макет є основним інтерфейсом веб-сайту, призначеного для надання студентам ресурсу зі спеціалізованими термінами та їх визначеннями. Кожен розділ веб-сайту має схожий вигляд, проте основна інформація всюди різна, тому доцільно вважати цей макет еталоном для кожного розділу.

1. Верхня навігаційна панель:

- словник: основний розділ сайту, який надає доступ до термінів та їх визначення. Має на увазі наявність випадаючого меню з підкатегоріями;
- історична довідка: розділ, що містить інформацію про розвиток перекладів та їх значущість в історичному контексті; *Рис. 3.3*
- типологія перекладів: розділ, присвячений різним видам перекладів та його характеристикам;
- етика перекладача: розділ, що висвітлює етичні аспекти професії перекладача;
- пошук: поле для пошуку, що дозволяє користувачам швидко знаходити необхідні терміни та визначення на сайті.

Для створення цієї частини сайту необхідно використати такий тег html як `<nav></nav>`. Для кожного підзаголовку використовуємо теги `<a></a>`. А для створення випадаючого списку – згрупувати елементи.

Для правильного відображення веб-сайту до кожного з елементів необхідно створити і додати певні стилі. Для цього кожному елементу

призначено свій id та відповідний class, що дозволяє розмістити елементи на сторінці відповідно до вимог. Для пошуку треба використати тег `<input></input>`, який надасть змогу вводити та зчитувати інформацію з відповідного віконця, а для реалізації самого пошуку потрібно прив'язати елемент пошуку, який буде виконувати функцію **searchWords()**.

Також, для реалізації випадального списку з «Основами теорії перекладу» та «Аспектами перекладознавства» було розроблено код, що при наведенні на «Словник» відкриває ці дві підкатегорії.

2. Головний розділ сторінки, де відображається основна інформація.

У цьому макеті цей розділ представлений заголовком «Основна інформація». Передбачається, що тут відображатиметься контент, що відповідає вибраному розділу або підкатегорії навігаційної панелі. Для створення цієї частини сайту необхідно використати такий тег html як `<main></main>`. У цьому розділі користувачу буде відображатися інформація щодо обраної підкатегорії: терміни та їх визначення.

Підкатегорії були розділені на два окремі контейнери для зберігання інформації. Окрім цього, було реалізовано код, який ховає один з контейнерів при натисканні на обраний підзаголовок, що дає змогу користувачу вільно пересуватися по сайту. Для реалізації коду, який приховує певну частину словника необхідно використати наданий JS-код [54, с. 35-37]:

```
document.addEventListener('DOMContentLoaded', (event) => {

    document.getElementById('first-link').addEventListener('click',
function() {

        document.getElementById('first-content').style.display = 'block';

        document.getElementById('second-content').style.display = 'none';

    });
```

```

document.getElementById('second-link').addEventListener('click',
function() {

    document.getElementById('first-content').style.display = 'none';

    document.getElementById('second-content').style.display = 'block';

});

});

document.getElementById('search-box').addEventListener('input',
searchWords);

```

Для втілення кросплатформеності веб-сайту необхідно було використати певні стилі, що надають правильне відображення на екранах телефонів, планшетів тощо. Медіа-запити (media queries) – це функція CSS, яка дозволяє застосовувати різні стилі до веб-сторінки залежно від характеристик пристрою, на якому вона відображається. Вони є ключовим інструментом для створення адаптивного дизайну. Вони використовуються для визначення умов, за яких повинні застосовуватися певні CSS-стилі. Наприклад, вони можуть бути використані для зміни макету, розмірів шрифтів, відступів та інших елементів дизайну залежно від ширини або висоти екрану, орієнтації пристрою (портретна або ландшафтна), роздільної здатності екрану тощо.

Структура запитів має наступний вигляд:

- стилі для пристроїв з шириною екрану до 600px (наприклад, мобільні телефони)

```
@media (max-width: 600px) {
```

```
    Відповідні стилі } ;
```

- стилі для пристроїв з шириною екрану від 601px до 1200px (наприклад, планшети)

@media (min-width: 601px) and (max-width: 1200px) {

Відповідні стилі } ;

- стилі для ПК можна використовувати за замовчуванням.

Медіа-запити є доцільними для будь-якого сучасного веб-проекту, який повинен бути доступним і зручним для користувачів на різних пристроях. Вони є основним інструментом для реалізації адаптивного веб-дизайну, що стає дедалі важливішим з урахуванням зростання різноманітності пристроїв, використовуваних для доступу до Інтернету.

3.3. Тестування та хостинг веб-сайту

Тестування веб-сайту є критично важливим етапом розробки, що забезпечує правильну роботу всіх функцій та відповідність сайту вимогам користувачів. Розглянемо, як може відбуватися тестування запропонованого макету веб-сайту. Функціональне тестування спрямоване на перевірку коректності всіх функцій веб-сайту.

Процес тестування:

1. Перевірка всіх посилань та меню для переконання, що всі посилання ведуть на правильні сторінки, а меню розкривається і ховається коректно.

2. Перевірка роботи пошукової функції для впевненості, що результати відповідають введеному тексту: використано різні ключові слова і фрази для пошуку; перевірено відповідність результатів пошуку введеним запитам; аналіз результатів пошуку на відповідність запиту.

3. Переконатися, що основний контент правильно відображається на всіх сторінках, інформація коректно завантажується та оновлюється.

4. Переконатися, що сайт працює однаково добре на різних пристроях: ПК, планшетах, мобільних телефонах тощо.

Результати:

1. Всі посилання коректно ведуть на очікувані сторінки.
2. Пошукова функція коректно обробляє різні запити; результати пошуку релевантні введеним ключовим словам і фразам.
3. Весь основний контент правильно відображається на всіх сторінках сайту; інформація завантажується і оновлюється без помилок.
4. Сайт коректно працює і виглядає на всіх тестованих пристроях. Адаптивний дизайн функціонує належним чином на різних розмірах екрану і на сенсорних екранах. Всі медіа-запити відповідають дійсності.

Хостинг (web hosting) – це послуга розміщення веб-сайту на сервері, який підключений до інтернету і доступний для користувачів. Хостинг-провайдери надають простір на своїх серверах, а також низку додаткових послуг, таких як безпека, технічна підтримка та інструменти керування.

Було обрано хостинг GitHub Pages – це безкоштовний сервіс від GitHub, який дозволяє користувачам розміщувати статичні веб-сайти безпосередньо з репозиторію GitHub. Він призначений для хостингу проектів, документації, особистих сторінок та блогів. Сайти GitHub Pages можуть бути створені за допомогою HTML, CSS, JavaScript.

План створення:

1. Для початку необхідно створити акаунт на GitHub.
2. Створити новий репозиторій, зробити його публічним у налаштуваннях, що дозволить ділитися ним з іншими людьми.
3. Необхідно завантажити готові файли HTML, CSS, JS. Обов'язково головний файл, в якому знаходиться сайт повинен мати назву index.html, інакше завантаження на хостинг буде неможливим.

Рис. 3.4

4. У налаштуваннях репозиторію необхідно перейти до

Source

Deploy from a branch ▾

Branch

Your GitHub Pages site is currently being built from the `main` branch. [Learn more about configuring the publishing source for your site.](#)

 main ▾

 / (root) ▾

Save

вкладки Pages та налаштувати його таким чином:

5. Протягом двох хвилин з'явиться посилання на веб-сайт. Для подальших оновлень необхідно змінювати файли у репозиторії.

Таким чином, GitHub Pages є ефективним інструментом для статичних сайтів з простою структурою, забезпечуючи швидкий і безкоштовний хостинг з мінімальними зусиллями на налаштування і управління. Після завантаження файлів на цей хостинг було отримано таке посилання: <https://twerkky.github.io/Dictionary/>.

ВИСНОВКИ

Теорія і практика перекладознавства має довгу історію, що налічує тисячоліття. Історія перекладу охоплює матеріал усіх мов, усіх літератур, усіх часів, проте така загальна історія ще не написана. Існують лише окремі монографії, книжки та статті, присвячені перекладам тією чи іншою мовою в певну епоху, перекладам творів того чи іншого автора, діяльності окремих видатних перекладачів.

Переклад завжди відігравав ключову роль у взаємодії між культурами. Історія перекладу охоплює значний період, починаючи з давніх часів, коли переклад використовували для передавання знань і культурних цінностей між різними народами та цивілізаціями. Важливо зазначити, що переклад як явище з'явився ще до виникнення писемності. Усні переклади міфів, легенд, релігійних текстів і правових документів були важливим засобом збереження та передачі інформації. У стародавні часи, коли цивілізації тільки починали вступати в контакт одна з одною, переклад слугував мостом, що давав змогу обмінюватися ідеями та знаннями.

Перекладознавство як наука почало формуватися у XX столітті, хоча дослідження в цій царині здійснювалися й раніше. Основними питаннями, які розглядали дослідники, були адекватність і точність перекладу, співвідношення між формою і змістом, а також різні підходи до перекладу художніх і науково-технічних текстів. Сучасне перекладознавство є міждисциплінарною галуззю, що включає лінгвістику, літературознавство, культурологію та інші науки.

Переклад в Україні має багату історію, тісно пов'язану з розвитком української мови та літератури. Одним із найважливіших моментів в історії українського перекладу було видання «Пересопницького Євангелія» у XVI столітті - першого відомого перекладу частини Біблії староукраїнською мовою. Цей переклад став символом національної ідентичності та

культурного розвитку. У XIX столітті переклад в Україні отримав новий імпульс завдяки діяльності таких видатних перекладачів, як Пантелеймон Куліш, Іван Франко та Леся Українка. Вони зробили значний внесок у розвиток української перекладної літератури, перекладаючи твори світової класики українською мовою. У XX столітті переклад в Україні зазнав значних змін під впливом політичних і соціальних подій. Незважаючи на складні умови, українські перекладачі продовжували працювати, зберігаючи та розвиваючи національну літературну традицію.

Основні поняття перекладознавства формують фундамент для теоретичного та практичного аналізу перекладу, забезпечуючи високий рівень якості перекладацької діяльності. Ці поняття включають *адекватність*, *еквівалентність*, *види перекладів*, *одиниці перекладу* тощо. Кожне з цих понять відіграє ключову роль у процесі перекладу і має свої унікальні особливості та вимоги, а також допомагають перекладачам створювати якісні переклади, які зберігають зміст і стиль оригіналу, враховують культурні та мовні особливості цільової аудиторії та забезпечують точність і адекватність переданого змісту.

Поняття «термін» має глибоке історичне коріння, яке сягає латинського слова "terminus", що означає «межа», «кінець». У середні віки це слово стало означати «визначення» або «позначення», а у французькій мові означало «слово». Таким чином, термін у сучасному розумінні еволюціонував під впливом різних мов і відображає спеціалізоване значення в певній галузі знань. Терміни використовуються для точного й однозначного опису понять у різних галузях науки і техніки, що робить їх ключовими елементами в науковій і професійній комунікації.

Відбір термінів для словника базується на кількох ключових принципах. По-перше, лексичні одиниці мають відповідати логічним і понятійним стандартам, бути однозначними та емоційно нейтральними. Це означає, що кожен термін повинен мати одне чітке значення, уникаючи

амбівалентності та багатозначності, які можуть призвести до неправильного тлумачення інформації. По-друге, терміни мають бути елементами координованої системи та відповідати мовним правилам і нормам. Це дає змогу створювати цілісні та послідовні словники, які легко використовувати і які сприяють ефективній передачі знань. Важливо також враховувати точність і стислість у використанні термінів, а також їхню незалежність від контексту. Це означає, що терміни мають бути максимально інформативними за мінімального використання слів, що сприяє ясності та доступності інформації.

Використання фрейму для систематизації терміносистеми дає змогу структурувати знання в певній галузі. Фрейм як методологічний підхід забезпечує виявлення взаємозв'язків між різними термінами та їхніми визначеннями. Фрейм являє собою когнітивну структуру, яка організовує інформацію у вигляді зв'язків між поняттями, що полегшує розуміння та запам'ятовування інформації. Це сприяє організації знань у вигляді логічної структури, полегшуючи процес їхнього засвоєння та використання у професійній діяльності. Фреймовий підхід також дає змогу виявити пропуски в терміносистемі та провести її оптимізацію, забезпечуючи більш повне і точне представлення знань.

Навчальний термінологічний словник з теорії перекладу, створений на основі фрейму, є допоміжним ресурсом, який містить широкий спектр термінів, що описують ключові поняття, процеси та методології в галузі перекладу. Для складання цього словника «Електронний навчальний термінологічний словник для самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія і практика науково-технічного перекладу» було відібрано 100 ключових термінів.

Лінгвістична характеристика термінів у словнику включає етимологічний, семантичний, синтаксичний і прагматичний аналіз.

Етимологічний аналіз показав, що близько 90% термінів запозичені з класичних європейських мов, таких як латинська та давньогрецька, що відображає історичний розвиток наукової термінології. Семантичний аналіз досліджує значення термінів та їхні стосунки, забезпечуючи точність та однозначність. Синтаксичний аналіз включає вивчення структурних характеристик термінів та їхнього вживання в реченнях, що допомагає зрозуміти їхнє функціонування в тексті. Прагматичний аналіз розглядає використання термінів у реальних комунікативних ситуаціях, їхні функції та вплив на сприйняття інформації.

Таким чином, лінгвістична характеристика словника відіграє ключову роль у його розробленні, забезпечуючи якість, точність і практичну цінність.

Сайт було розроблено для того, щоб надати користувачам зручний та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс для взаємодії з пропонованими термінами та визначеннями. Основна увага приділена поліпшенню користувацького досвіду і забезпеченню доступності інформації.

Правильний вибір інструментів і методів розробки має критичне значення для успішного завершення проєкту, адже, якщо обрати несумісні між собою технології, це призведе до швидкої поломки сайту, що є недбалою практикою зі сторони розробника. Використання перевірених і надійних технологій дає змогу мінімізувати кількість помилок і багів, забезпечити високу продуктивність і швидкодію сайту, спростити процес підтримки та оновлення сайту в майбутньому, а також гарантувати безпеку даних і стійкість до зломів. Вибір відповідних інструментів дає змогу ефективно розв'язувати завдання і досягати поставлених цілей. Таким чином, розробка сайту з використанням основної тріади HTML, CSS і JavaScript, а також правильний вибір інструментів і методів розробки забезпечує створення якісного, зручного і функціонального продукту.

Також під час розробки сайту, особливо такого специфічного як словник, дуже важливо правильно структурувати дані, адже це необхідно для забезпечення ефективного та швидкого доступу до інформації. У випадку зі словником, дані мають бути організовані таким чином, щоб можна було легко здійснювати пошук за словами. Крім того, важливо реалізувати функціонал для швидкої фільтрації та сортування результатів пошуку, що дасть змогу користувачам швидко знаходити необхідну інформацію.

Таким чином, правильна структуризація даних є критично важливою для успішного функціонування словника, оскільки вона забезпечує ефективний пошук і зручність використання сайту, що своєю чергою підвищує задоволеність користувачів і сприяє частішому використанню ресурсу.

Підсумовуючі, правильно обрані інструменти для розробки та ретельно структуровані дані є основою для створення веб-сайту, який не тільки виконує свої функції, а й забезпечує приємний досвід для користувачів.

Створення електронного навчального термінологічного словника має значні перспективи для поліпшення якості навчання та підготовки фахівців. Цей ресурс стане додатковим інструментом для самостійного навчання, що дасть змогу підвищити ефективність і якість навчання студентів, надаючи їм необхідну підтримку у вивченні та практиці науково-технічного перекладу. Доступний і зручний у використанні, цей словник забезпечить актуальність матеріалу завдяки можливості регулярного оновлення бази даних. Веб-сайт, де розміщено словник, є адаптивним і відкритим, даючи змогу доповнювати його новими термінами та інформацією а також можливість користувачам легко отримувати доступ до матеріалів із будь-яких пристроїв і в будь-який час.

Інтеграція сучасних технологій у створення та оновлення словника дасть змогу студентам користуватися передовими освітніми інструментами.

Використання інноваційних підходів та інтерактивних елементів, таких як автоматичне оновлення та управління контентом, забезпечить його адаптивність до нових термінів та іншої корисної інформації в даній галузі знань. Це сприятиме професійному розвитку студентів, підвищуючи їхню конкурентоспроможність на ринку праці. У майбутньому на основі цього словника можна створити розширені довідники, що включатимуть інформацію про персоналії та їхні роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Навч. посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. - Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.
https://www.researchgate.net/publication/375231180_Terminologia_ta_pereklad_navc_posib_dla_stud_filol_napramu_pidgotovki
2. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – 201 с. https://cusu.edu.ua/images/download-files/inmov/posibniki/%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.pdf
3. Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р. і Куделько, З. Б. (2000). Основи термінотворення: семантичний та соціолінгвістичний аспект. Київ. – 199 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0009600>
4. Зарицький М.С. Переклад: створення та редагування: Посібник. - К.: Парламентське видавництво, 2004. – 120 с.
<https://www.calameo.com/books/000716132b6f9d124b035>
5. Іващенко, В. (2018). Сучасне українське теоретичне термінознавство: віхи становлення. [Іп:] Слов'янське термінознавство кінця ХХ - початку ХХІ століть. Київ. – С. 31-74.
https://www.researchgate.net/publication/331843082_Ivasenko_V_Sucasne_ukrainske_teoreticne_terminoznavstvo_vihi_stanovlenna_Slov'anske_terminoznavstvo_kinca_HH_-_pocatku_HHI_stolit_Kiiv_Znec_2018_S_31-74
6. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. — К.: Смолоскип, 2009. — 342 с. — (Серія «Пролегомени»).
http://shmiher.ho.ua/works/shmiher_istoriya_perekladoznastva.pdf

7. Карабан В. І., Борисова О. В., Колодій Б. М., Кузьміна К. А. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську): навч. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2003. – 208 с.
8. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. – 608 с.
9. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Частина І. Граматичні труднощі // В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 577 с.
10. Кияк Т.Р. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник / Т.Р. Кияк, А.М. Наumenко, О.Д. Огуй. - К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 543 с.
https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/244998/mod_folder/content/0/kyak_pidrucjnyk.pdf
11. Комова М. Класифікація термінологічних словників / Марія Комова // Вісник : Проблеми української термінології. - Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2008, № 620. – 132 с.
http://tc.terminology.lp.edu.ua/ZIP/ConfSSXVII/Zbirnyk_XVII_NK_SlovoSvit2022.pdf
12. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: Навч. посібник для студентів. — Київ: Юніверс, 2003. 280 с.
https://archive.org/details/pereklad/Koptilov_Viktor_Teoriya_i_praktyka_perekladu1982/page/n3/mode/2up
13. Корунець І. В. Біля витоків українського перекладознавства / І. В. Корунець. - Вінниця: Нова книга, 2008. – 512 с.
<https://books.google.com.ua/books?id=o-yuCQAAQBAJ&printsec=copyright&hl=uk#v=onepage&q&f=false>

14. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси: Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288 с.
<https://eprints.cdu.edu.ua/60/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D0%BF%D0%BE%D1%81.%20%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD.%20%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.pdf>
15. Максименко О. В. Прецедентні феномени в перекладі. Навчальний посібник. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. – 168 с.
16. Миллер А. Россия и русификация Украины в XIX веке. В кн.: Россия — Украина: История взаимоотношений. М., 1997.
<http://litopys.org.ua/vzaimo/vz12.htm>
17. Мірам Г. Е., Дейнеко В. В. Основи перекладу. – К: Ніка-Центр, 2002. – 240 с. <https://e.eruditor.link/file/233401/>
18. Москаленко М. Тисячоліття: переклад у державі слова // Тисячоліття: Поетичний переклад України-Русі. — Київ: Дніпро, 1995. <https://odes-transl.com/index.php?page=moskalenko-mykhailo>
19. Н. М. Філіппова / Загальне термінознавство – навч. посібник / НУК, 2020. – 219 с.
20. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / [А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько]. - К. : КМ Academia, 2000. – 218 с.
https://chtyvo.org.ua/authors/Diakov_Andrii/Osnovy_terminotvorennia_semantychni_ta_sotsiolinhvistychni_aspekty/
21. Панько Т. І. Українське термінознавство: підруч. / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. — Львів: Світ, 1994. – 216 с.
<https://e.eruditor.link/file/1706062/>

22. Полукетова А. Ю. Теоретичні засади укладання навчального словника-мінімуму лінгвістичної термінології / А. Ю. Полукетова // Наукові праці : Наук.-метод. журнал. - вип. 183. - Т. 195. Філологія. Мовознавство. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npchdufm_2012_195_183_18.pdf
23. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української літературної мови / О. Д. Пономарів. — Тернопіль, 2000. — 248 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001854>
24. Селїванова О. О. Сучасна лїнгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селїванова. - Полтава: Довкілля - К, 2008. — 712 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001849>
25. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970–1980. http://ukrlit.org/slovnky/slovnky_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh
26. Терехова С. І. Вступ до перекладознавства. (Сучасні проблеми і теорії. Дїяльність перекладача. Основи техніки перекладу). Навч. посібник. - (Вид. 2-ге, доповнене і перероблене). - К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. — 163 с. <https://ru.scribd.com/document/458553650/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>
27. Терехова С. І. Основи перекладознавства : навч. посіб. для студентів ВНЗ зі спеціальності "Переклад". Вид. 2-ге, випр. і доповн. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. — 248 с.

28. Термінологічний словник // Літературознавча енциклопедія у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Київ : ВЦ «Академія», 2007. 625 с.
https://archive.org/download/literaturoznachat2/Literaturoznachcha_T_2.pdf
29. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять: ДСТУ 3966-2000 - [Чинний від 2001-01-01]. - К.: Держспоживстандарт України, 2000. — 34 с.
https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_3966_2009.pdf
30. Українська мова у XX сторіччі: Історія лінгвоциду. К., 2006. — 402 с.
<http://history.org.ua/LiberUA/966-518-314-1/966-518-314-1.pdf>
31. Українська перекладознавча думка 1920-х - початку 1930-х років: хрестоматія вибр. праць з перекладознавства до курсу «Історія перекладу» для студ., що навчаються за спец. «Переклад» / [уклад. О.А. Кальниченко, Ю.Ю. Полякова, Л.М. Черноватий, Л.М. Карабан]. - Вінниця: Нова книга, 2011. — 504 с.
https://books.google.co.uk/books/about/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BE.html?id=tkPzCQAAQBAJ&redir_esc=y
32. Хеник Б. HTML и CSS: путь к совершенству. — СПб.: Питер, 2011. — 336 с.: ил. — (Серия «Бестселлеры O'Reilly»). — 336 с.
<https://lib.brsu.by/sites/default/files/books/%D0%91%D0%B5%D0%BD%20%D0%A5%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20-%20HTML%20%D0%B8%20CSS%20%D0%9F%D1%83%D1%82%D1%8C%20%D0%BA%20%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%83%20-%202011.pdf>
33. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / О. І. Чередниченко. — К.: Либідь, 2007. — 248 с.

34. Чередниченко І. О., Коваль А. Г. Оказіональні відповідники і переклад на різних рівнях еквівалентності. - К.: ВІД, 1981. – С. 72-77.
35. Черноватий, Л. (2011). Українська перекладознавча думка 1920-х – початку 1930 років: Хрестоматія вибраних праць з перекладознавства до курсу «Історія перекладу» для студентів, що навчаються за спеціальністю «Переклад». Вінниця: Нова Книга. – 504 с.
<https://books.google.com.ua/books?id=tkPzCQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
36. Южакова О. Навчальний словник у виші: місце, роль і засади укладання / Олена Южакова // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2013. – С. 20-24. <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-765-2013/navchalnyy-slovnnyk-u-vyshi-misce-rol-i-zasady>
37. Ясинецька Н. А., Ясинецька О. А. Дискурсивні аспекти теорії та практики перекладу з української мови англійською = Discourse aspects of the theory and practice of translating from Ukrainian into English: навч. посіб. англ. мовою. Слов'янськ: Вид.-во Б.І. Маторіна, 2015. – 35 с.
http://ds.forlan.org.ua/bitstream/handle/123456789/81/%D0%AF%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9D.%D0%90.%2C%20%D0%AF%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E.%D0%90._2015_%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.pdf?sequence=1&isAllowed=y

38. Alves, F. (Ed.). Triangulating Translation: Perspectives in process oriented research. John Benjamins Publishing Company, 2003. – 163 pp.
39. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge, 2011.
– 317 pp.
<https://staffnew.uny.ac.id/upload/197701052008121001/pendidikan/Referensi+book+1-In+Other+Words+-Coursebook+on+Translation.pdf>
40. Bates, E. Stuart. Intertraffic: Studies in Translation. London: Jonathan Cape, 1943. – 179 pp.
41. Brisin, Richard W., ed. Translation: Applications and Research. New York: Gardner Press. – 328 pp.
<https://ru.scribd.com/document/412896885/Translation-Applications-and-Research>
42. Catford J.C. A Linguistic Theory of Translation: an Essay on Applied Linguistics / John C. Catford. – London: Oxford University Press, 1965. – 103 pp.
<https://ia801602.us.archive.org/13/items/J.C.CatfordALinguisticTheoryOfTranslationOxfordUniv.Press1965/j.%20c.%20catford-a%20linguistic%20theory%20of%20translation-oxford%20univ.%20press%20%281965%29.pdf>
43. HTML & CSS: DESIGN AND BUILD WEBSITES by John Wiley & Sons, Inc., Indianapolis, Indiana, 2011. – 514 pp. <https://wtf.tw/ref/duckett.pdf>
44. HTML & CSS: The Complete Reference by Thomas Powell, 2009. – 857 pp.
<https://www.dcpehvp.m.org/E-Content/BCA/BCA-II/Web%20Technology/the-complete-reference-html-css-fifth-edition.pdf>
45. JavaScript for Web Designers – Книга, автор Мат Маркіз, 2016.
<https://www.perlego.com/book/1666893/javascript-for-web-designers-pdf>

46. Larson, Mildred L. "Translation and Semantic Structure." *Estudios Filológicos* 17: 7-21. – 260 pp. .
https://books.google.co.uk/books?id=zrlCDwAAQBAJ&pg=PA253&lpg=PA253&dq=Larson,+Mildred+L.+%22Translation+and+Semantic+Structure.%22+Estudios+Filolo-gicos+17:+7-21.&source=bl&ots=U8dMi2OSn6&sig=ACfU3U0FUd3mIFw4nO7k_NpsqsTHlftn4g&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwi1ttvq486GAxX4QUEAHZibCZYQ6AF6BAgbEAI#v=onepage&q=Larson%2C%20Mildred%20L.%20%22Translation%20and%20Semantic%20Structure.%22%20Estudios%20Filolo-gicos%2017%3A%207-21.&f=false
47. Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London: Routledge. – 222pp.
<https://staffnew.uny.ac.id/upload/197701052008121001/pendidikan/Referensi+Book+3-Introducing+Translation+StudiesTheories+and+applications.pdf>
48. Newmark P. *Approaches To Translation* / Peter Newmark. – Oxford: Pergamon Press, 1981. – 311 pp.
[http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20\(1\).pdf](http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20(1).pdf)
49. Postgate, J. P. *Translation and Translations: Theory and Practice*. London: G. Bell and Sons. – 228 pp.
<https://archive.org/details/translationtrans00postiala>
50. Steiner, G. (1998). *After Babel: Aspects of Language and Translation*. Oxford: Oxford University Press. – 504 pp.
<https://archive.org/details/GeorgeSteinerAfterBabelAspectsOfLanguageAndTranslationOxfordUniversityPressUSA1998>
51. Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. London and New York: Routledge. – 345 pp.

https://www.academia.edu/25783955/Venuti_The_Translators_Invisibility_A_History_of_Translation

52. Vermeer, H. Skopos and Commission in Translational Action. In L. Venuti (Ed.), The Translation Studies Reader. Routledge, 1989. – 539 pp.
https://translationjournal.net/images/e-Books/PDF_Files/The%20Translation%20Studies%20Reader.pdf
53. Web Design Playground: HTML & CSS The Interactive Way – Книга, автор Пол Макфедріс, 2019. – 440 pp.
<https://www.manning.com/books/web-design-playground>
54. You Don't Know JS: ES6 & Beyond – Книга, автор Кайл Сімпсон, 2015. 228 pp.
https://vk.com/doc123534285_441443706?hash=I2zAble2ZOHLtBK1OqTpYUpiuoDYrfoZNIX7Zi4Kz2H&dl=IRDmezT2aokyCcJdXWTeRI9BGfX2ZohOEJihnKxNuND&api=1&no_preview=1